

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Історичний факультет

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

Пояснювальна записка

До дипломної роботи магістра

Період Сенгоку (1467-1573) та рух Ікко Іккі

Виконав: Студент 2го курсу магістратури

денної форми навчання

історичного факультету групи ІС-61

Маслюченко Марк Сергійович

Науковий керівник: к.і.н., доц.

Ручинська Оксана Анатоліївна

Рецензент: к.і.н., доц.

Литовченко Сергій Дмитрович

Харків – 2024

Зміст	
Вступ.....	3
Розділ 1. Історіографія, джерела та методи дослідження.....	6
1.1. Проблематика та історіографія.....	6
1.2 Джерела.....	14
1.3 методи дослідження.....	25
Розділ 2 Встановлення самурайської диктатури і витоки майбутніх конфліктів.....	27
2.1. Новий вектор історії.....	27
2.2 Поява, велич та занепад першого шьогунату.....	31
2.3 Монгольське вторгнення.....	36
2.4 Кінець періоду Камакура.....	41
2.5 Період Муроматі.....	44
Розділ 3 Період воюючих провінцій.....	54
3.1 Недовгий “мир”.....	54
3.2 Рух Ікко Іккі.....	58
3.3 Початок періоду Сенгоку.....	63
3.4 На шляху до об’єднання Японії.....	70
Підсумки.....	78
Висновок.....	79
Додатки.....	83
Список джерел та літератури.....	87
Резюме.....	94

Вступ

Актуальність дослідження:

Період Сенгоку (1467-1573) в історії Японії, це значний проміжок часу, за який фактично, був сформований облік країни на наступні століття, з чого, у багатьох аспектах, і сформувалась сучасна японська історія та нація. Період Сенгоку, це час бурхливих змін. Ситуація, коли відсутність центральної влади у країні сприяла підсиленню локальних утворень у вигляді даймьо, які контролювали відносно невеликі території і постійно конфліктували між один одним. На тлі регулярних міжусобних війн у кожному куточку країни, проходили значущі соціально-економічні процеси.

У свою чергу рух Ікко-іккі, це унікальний для Японії феномен. Повстанський рух, що складався з дрібних самураїв і селянства, який не закінчив свій шлях розбившись о більшу силу чи досягнувши основних своїх цілей – розвалившись, а продовжував розвиватись у тому вигляді, у якому і розпочався, поєднавшись з сектою амідаїстів. Проте додаю уточнення, що дослідження руху витікає з першого питання. Ікко-іккі це один з унікальних векторів, за яким розвивалася конкретна політична сила

Таким чином можна відмітити, що період Сенгоку і рух Ікко-іккі це важливі аспекти японської історії, а якщо уточнювати, то на мою думку, найважливіший проміжок часу, протягом якого був закріплений самурайський уклад, і Японія сформувалась як унікальна країна у азійському регіоні.

Об'єкт та предмет дослідження:

Об'єкт дослідження – середньовічна Японія, а саме період Сенгоку

Предмет дослідження – соціально економічні тенденції характерні Японії тих часів, особливості політичних режимів, їхня загальна історія, особливості політики даймьо та рух Ікко-іккі.

Територіальні та хронологічні межі:

Основні хронологічні межі, відповідно за темою це період Сенгоку і діяльність руху Ікко-Іккі, тобто у такому випадку можна виділити нижню хронологічну межу 1467 рік а верхню 1573. Проте, вважаючи що питання закінчення періоду все ще є дискусійним, то на мою думку верхню межу можна змістити до утворення шьогунату Токугава у 1603 році. Нижня межа є більш стабільною, проте вважаючи те, що у даному дослідженні приділяється увага становленню стану самураїв як домінуючої верстви населення, а також основним подіям тих часів, то розширеним вторим варіантом нижньої хронологічної межі буде 1336 рік, а саме поява шьогунату Муроматі, і 1156 рік, а саме смута років Хоген, у третьому. Події початку дванадцятого століття я виділяю як ключові для країни, бо тоді був заданий новий вектор подальшого розвитку. Одночасно з цим, я вважаю важливим згадати про монгольські вторгнення у 1274 та у 1281 роках, бо ці події демонструють можливості нової країни у зовнішній політиці і одночасно з цим, бойові дії стали початком змін у традиційній тактиці японських самураїв.

Територіальні можна виділити Хонсю і Кюсю як основні густонаселені острови Японії, на яких і проходило більшість подій. Проте варто уточнити райони та області, які найбільш важливі для даного дослідження, і яких відбувались більшість основних подій. Тут важливо виділити столичний регіон а саме Кіото та його околиці у центрі Хонсю. Також східні регіони, зокрема провінції Оварі, Мікава як місця стику інтересів різних військових кланів і одночасно з цим місце початку завоювань Оди Нобунаги. Також окремо можна виділити провінцію Кага, що знаходиться трохи північніше від центрального регіону і де у своїй максимально політичній формі розгорнувся релігійний рух Ікко-іккі.

Мета та завдання дослідження:

Мета дослідження – це виявити причини початку періоду Сенгоку і його вплив на подальшу історію країни та визначити особливості руху Ікко-іккі.

Для цього були поставлені наступні завдання:

1. Контекстуальний розгляд процесу встановлення самурайських диктатур у кінці 12го століття та на початку 14го.
2. Дослідження причин, через які почався період Сенгоку.
3. Розбір особливостей формування селянських рухів протесту іккі
4. Дослідження феномену еволюції повстанського руху і появу Ікко-іккі.
5. Розгляд самого періоду Сенгоку з наголосом на загальні соціально-економічні тенденції і основні події.

Наукова новизна роботи полягає у: детальному розборі причинно-наслідкових зв'язків які призвели до початку періоду Сенгоку, також особливостей самого періоду, як часу “кривавого” прогресу. Особливо зроблений наголос на рух Ікко-іккі, як специфічного варіанту розвитку повстанського руху і його подальшої еволюції вже як повноцінної політичної сили у тогочасній Японії. Також, у роботі розбирається питання остаточного формування самостійної та унікальної Японії у межах азійського регіону.

Структура роботи:

Структурно робота розділена на вступ, три основних розділи, перший – історіографія проблематика та розбір джерел, другий – контекстуальний, третій – основний, загальний висновок, додатки та список джерел та літератури.

Розділ 1. Історіографія, джерела та методи дослідження.

1.1. Проблематика та історіографія

Період Сенгоку (1467-1573), це етап масштабних конфліктів у феодалній Японії. Ці роки стали фінальним етапом генезису японського суспільства, яке сформувалось і закріпилось у конкретній самостійній формі, що стало трохи осторонь від своїх азійських сусідів, на відміну від минулих століть, що протікали під сильним китайським та корейським культурним впливом. Безпосередньо початкові державні утворення на території сучасної Японії, пройшовши етап свого локального розвитку, закінченням чого була поява відносно єдиної японської країни, почали активну зовнішню політику, проте у середовищі, де сусіди значно переважали японців у різних сферах, починаючи з культури та закінчуючи технологіями. Невдалі спроби розширення далі за острови призвела до того, що країна закрилась у собі, мінімізував контакти з зовнішнім світом і припинивши завойовницькі війни. У таких умовах і почались перетворення культурних запозичень які японці набирали протягом кількох століть. Достатньо довгий шлях ці перетворення просувались вектором китайського зразка: китайська культура, мова мали величезну популярність і займали значне місце серед вищих слоїв японського суспільства, а сама держава, можна сказати, обрала подібний вектор історичного розвитку, відрізнявся лише у незначних аспектах. Проте подібні тенденції поступово призвели до застою, на тлі якого виник і укріпився новий соціальний стан професійних воїнів – самураїв, які стрімко почали витісняти стару аристократію, і разом з цим, займаючи все більш значні позиції у державі, просували разом із цим і нові тенденції. Починаючи з 10го століття знову розгорілось полум'я війни.

Саме цей аспект японської історії приваблює найбільшу увагу як дослідників з різних частин світу, так і неспеціалістів, проте незважаючи на подібний інтерес, на мою думку проблеми періоду Сенгоку розроблені не до кінця, як мінімум у рамках світової історіографії.

Загальне положення щодо історіографії даного питання можна описати наступним чином: Більшість робіт, присвячених проблемі написано безпосередньо японськими істориками, а з іншого боку американцями. Представники інших країн, зокрема в Україні, доволі не часто торкаються цієї теми чи теми середньовічного сходу взагалі. Тому відповідно такій тенденції, огляд історіографії буде розділений за національним та тематичним питанням. Тобто, розбираючи основні роботи, я почну з японських дослідників, далі перейду на західних, після чого приділю увагу точці зору українських дослідників і загальній тенденції щодо розробки питань середньовічної Японії.

Проте перед тим як перейти безпосередньо до питання історіографії, я хотів би приділити трохи уваги загальним поглядам на проблему у різних частинах світу. Перш за все серед самих японців, не стільки серед самих дослідників а скоріше у масовій свідомості, даний період сприймається, можна сказати з ухилом в негатив. Багато японців сприймають стан бусі або самураїв з одного боку негативно, але якщо поглянути на це згори то об'єктивно¹. Безпосередньо самі самураї мають славу жорстоких вбивць, для більшості яких їхні власні поняття честі не багато більше ніж просто слова. Від того і багато значних історичних діячів, які самі були представниками цього соціального стану, сприймаються досить прохолодно. У свою чергу всі ренегати або специфічні особи – ідеалізуються і вважаються національними героями, такі як наприклад Мінамото-но Йосіцуне. Західна точка зору, навіть коли питанням середньовічної Японії займаються професійні історики, натикається на елемент романтизації та ідеалізації, на якому дослідники роблять сильний акцент². На мою думку, це не стає перешкодою безпосередньо для самої історіографії, однак незначні моменти у роботах західних істориків можуть бути як раз ідеалізовані, так, наприклад, самурайська кодекс буде сприйматись як саме значний елемент життя цих

¹ Р. Д. Сисэй. История сегуната в Японии: Нихон гайси / пер. с японского В. М. Мендрин. М.: 1999. 479 с.

² *Иэнага С.* История японской культуры / Пер. с яп. Б. В. Поспелова. М.: Прогресс, 1972. 230 с.

воїнів, і що слідування йому займало важливе місце у житті кожного бусі. Українські вчені у свою чергу роблять спробу зробити у першу чергу об'єктивні висновки, вивчаючи дану проблему¹. У більшості робіт, на мою думку, не має ніяких перешкод та крайнощів, проте варто вважати те, що перешкодою для наших досліджень є віддаленість контакту с першоджерелами та безпосередньо з самими японськими істориками. З іншого боку, саму проблему в Україні досліджують не так багато людей, через що дана тема, загалом є не дуже розвинутою. Окремо хочу розібрати питання стосовно руху Ікко-Іккі. На мою думку, даний релігійний рух можна виділити серед інших подібних як доволі специфічний. Практика войовничої віри існувала в Японії багато століть, але храми, що формували загони монахів-воїнів відомих також як сохей, в першу чергу захищали власні практичні інтереси: релігійний вплив у певному регіоні, привілеї різного характеру та питання економічного характеру. Сохей завжди могли зібратися і “переконати” місцеву владу у своїй правоті. До того ж храми були край зацікавленні у більшості внутрішніх японських конфліктах, і тому активно брали у них участь. Проте на тлі того, як країна все більше заглиблювалась у війну, виник новий рух, основою якого стали селяни, що вірили у нове вчення². І розпочавшись як повстання, цей рух став повноцінною політичною силою, і проти самураїв билися Ікко-Іккі, не просто повстанці, а воїни, що фанатично вірили у свою ціль змінити діючий режим у країні. Серед більшості робіт, це питання розбирається доволі поверхово. Скоріш за все серед суто японських істориків є спеціалісти по цій проблемі, проте за межі Японії вона не вийшла, залишившись тільки невеликою частиною загальної проблеми періоду Сенгоку.

Також я виділю кілька проблемних питань, щоб зосередити свою увагу на них, і те, які думки різні автори висловлюють стосовно них. До цих питань я віднесу соціальні групи, а саме: селянство, самурайство та духовенство. Усі

¹ *Murdoch J. A History of Japan. London: Kegan Paul, 1925. V. I. 696 p.*

² *Рубель В. А. Коріння і генезис стану Bushi (самураї) в середньовічній Японії. К., 1996. С.29-36*

три групи під час періоду Сенгоку тісно переплітаються і перемішуються, при цьому ближче до кінця періоду назване розшарування знову стає чітким, з певними межами і обмеженнями. Стабільна соціальна структура, яка виросла з безкінечного перемішання протягом довгих війн. Проте це питання можна розділити, виділивши окремо духовну сферу, вважаючи той факт, що то був період бурхливих релігійних протиріч. На цьому тлі дуже ярко виділяється рух Ікко-Іккі, який можна визначити як достатньо специфічний на мою думку. Другим, більш конкретним проблемним питанням є історичні персонажі того періоду. Тогочасні тенденції призвели до появи багатьох видатних діячів, чий вплив в історію Японії є величезним, проте характер цього впливу визначити край важко, бо подібні люди ставали один за одним часто привласнюючи спадок того, хто програв. Окремо виділю проблему щодо режиму влади, який був встановлена за два століття до періоду дослідження, і був реставрований під його кінець. Останнім же питанням я виділю загальний результат періоду Сенгоку в історії Японії, та як він вплинув на подальший вектор розвитку країни.

Також виділю питання стосовно хронології періоду Сенгоку. Серед істориків прийнято датувати початок періоду у 1467 році, коли виник конфлікт щодо наслідування титулу шьогуну, що вилилось у кровопролитну війну, результатом якої був повний занепад центральної влади, на тлі якого підсилювались локальні провінціальні клани. У свою чергу кінець, прийнято відносити на 1603 рік, а саме проголошення шьогунату Токугава, з яким у країні з'явилася сильна центральна влада і одночасно з цим подавлено усі сепаратні настрої і знищено більшість внутрішніх загроз для країни. Однак є альтернативні версії завершення періоду у 1583 році, тобто на момент, коли Тойотомі Хідейосі повністю об'єднав країну. На мою думку, з датою завершення все достатньо просто, і слід виділяти саме 1603 рік, через те, що це саме остаточне закріплення нової влади і припинення масштабних протистоянь а також зниження кількості локальних. До того ж, Токугава

змогли не тільки закріпити свою владу силою зброї, але й на правовому рівні. Ієясу проголосив себе шьогунном, і це не міг ніхто оспорювати. У свою чергу Хідейосі, хоча і об'єднав країну, утримував владу виключно за рахунок сили і власного авторитету. Його смерть майже одразу стала початком розділення влади. Більш складним є питання щодо початку періоду, названа вище дата логічна і події тих часів, спровокували подальші менші конфлікти, проте, можна назвати більш віддалену, але все одно підходящу дату, а саме 1393 рік, коли регіональні даймьо набрали значної ваги на внутрішній політичній арені країни і могли нехтувати центральною владою. Так у ті часи, починаючи з 1393 року регулярно даймьо виступають проти шьогунату. Фактично на той момент вся стабільності трималася на авторитеті конкретних правителів та їхніх можливостях силою зупинити противників. Таким чином, можна виділити кілька варіантів початку періоду, при цьому всі вони мають право на існування. Особисто я схильюсь до першої версії, вважаючи що 1393 рік, це скоріше витоки, ніж повноцінний початок, беручи до уваги і те, що центральна влада Асікага на той момент ще була достатньо могутньою щоб контролювати загальну стабільність і цілісність всієї Японії.

Починаючи саму тему історіографії, то почну з хронологічного, на думку багатьох дослідників, початку. Японський історик першої половини дев'ятнадцятого століття Рай Дзьо (1780-1832) та його основна робота Ніхон Гайсі, в перекладі Історія шьогунату в Японії¹. Фактично – це перша повноцінне історичне дослідження того часу, в якому автор виказує свої політичні погляди. Справа у тому, що протягом багатьох століть у Японії складалася тенденція розхвалювання діючого режиму і соціального стану самураїв взагалі. З одного боку логічна закономірність, вважаючи те, що шьогунни, приходячи до влади жорстоко давили будь-який опір. Проте кожен з шьогунат так чи інакше з часом слабшав, що і дало можливість людям більш широко дивитись на історію своєї країни, та поширювати свої погляди. У

¹ Р. Д. Сисэй. История сегуната в Японии... 479 с.

роботі Рай Дзьо, висловлюється відносно негативне ставлення до діючого режиму, однак, важливо зазначити що для нього одночасно характерно і певний історичний патріотизм. Так, наприклад, поглянемо на питання щодо самураїв. Рай Дзьо доволі часто демонструє цей соціальний стан як досить героїчний. Так, описуючи вторгнення монголів у 1274 року, автор зазначає, що японці здобули чисту перемогу і не згадує штурм, що наклав ворожий флот при відступі¹. У свою чергу вторгнення 1281 року за своїм описом має схожий характер – завзяті самураї героїчно стримували чисельне переважаючого ворога, а легендарний тайфун, що знищив монгольський флот, згадується як допоміжний фактор, і що незважаючи на нього, значний внесок у перемогу зробили саме японці².

Продовжуючи тему японських дослідників виділю Сабуру Іенагу, історика середини двадцятого століття. У його комплексній праці Історія культури Японії, приділена значна увага питання даної теми, зокрема, наприклад діячам періоду Сенгоку чи стану самураїв. Автор розділяє загально прийняту точку зору щодо походження стану бусі, а саме те що вони склалися з представників зажиточного селянства³. Говорячи ж про діячів, то автор позитивно описує таких історичних персонажів як Ода Нобунага та Тойотомі Хідейосі. Він виказує факт, що під час розквіту їхнього домінування у країні, і фактично володарювання нею, проходили процеси стрімкого розвитку різних сфер. У свою чергу автор підкреслює, що початок періоду Едо та влади роду Токугава, одразу ж зайшов у глухий кут у питанні подальшого розвитку. Країна отримала стабільність, але залишилась закритою і за думкою автора, втратила надбання минулого періоду⁴.

Ще один з японських істориків, який детально досліджував середньовічні джерела присвячені самурайства це Хіроакі Сато. У своїй

¹ Р. Д. Сисэй. История сегуната в Японии... С.297

² Там само С.298

³ Иэнага С. История японской культуры... С.96

⁴ Там само С.133

роботі, автор зібрав легенди про величезну кількість історичних персонажів, окремі з яких грали дуже значну роль у свої часи¹.

Провідними після японських істориків, я вважаю за потрібне виділити західних, а точніше британських та американських дослідників. Фактично, після відкриття країни у другій половині дев'ятнадцятого століття, саме представники Сполучених Штатів, надихнулись японською тематикою. З іншого боку, для самої Японії були відкриті нові можливості наукового пізнання. Саме починаючи з ново відкриття країни, почалися значні археологічні дослідження на території країни, а тісна співпраця з західними колегами допомогла японцям швидко розвинути свою внутрішню історичну науку.

Серед західних істориків я виділю Айвана Морріса, та його роботу Шляхетність поразки. Трагічний герой у японській історії², у якій, автор фактично і висловлює той самий романтизований погляд, про який згадується вище. Описуючі історичних персонажів, автор дуже близько приймає інформацію з джерел, хоча з іншого боку ґрунтовно аналізує ті самі джерела, при цьому розбираючи образи, не дуже значних, але контекстуально важливих осіб японської історії. Говорячи про стан розвитку сучасного дослідження теми середньовічної Японії, неможливо не згадати Стівена Тернбулла. Британський історик майже все своє життя посвятив вивченню цієї країни, спеціалізуючись саме на її військовому аспекті, зокрема на самураях. Автор у своїх роботах дуже сильно спирається на поетичний аспект джерел, через що, часто можна прослідити цитування деяких, романтичних моментів, які автор сприймає за одну із дійсних реалій самурайського життя того часу. Так, наприклад, описуючі смерть одного з діячів періоду Такеда Сінгена, автор зазначає, що причиною його загибелі стала наступна ситуація: старий даймьо вирішив послухати звук флейти, що почув вночі з ворожого табору, і

¹ Х. Сато. Самураи: история и легенды / пер. с англ. Р. В. Котенко. СПб.: Евразия, 1999. 416 с.

² М. Айван. Благородство поражения. Трагический герой в японской истории. М.: Серебряные нити, 2009. 638 с.

підійшовши достатньо близько, в нього вистрілили з аркебузи, що і призвело до смерті¹.

Починаючи же тему Українських істориків, варто виділити Вадима Анатолійовича Рубеля та Олександр Коваленко. Рубель, описуючи діячів періоду Сенгоку, зазначає як і позитивні так і негативні їхні риси, зокрема представників легендарної трійці: Нобунагу, Хідейосі та Іеясу. Для політики першого, за словами автора, характерний багатовекторний прогрес проте одночасно з цим масштабні внутрішні протиріччя і нестабільність. Хідейосі же зміг об'єднати та укріпити державу, вирішивши питання релігії, заборонивши християнство і перекривши потенційну колонізацію європейцями. Проте з іншого боку бажання продовжувати безкінечні війни призвели до програшної війни у Кореї та смерті самого Хідейосі, нащадків якого ніхто не підтримав. У свою чергу Іеясу, голова роду Токугава, зміг захопити владу і при цьому укріпивши і забезпечивши її передачу своїм нащадкам. Рубель на відміну від інших істориків відмічає те, що ранні роки періоду Едо, були у деякому сенсі часом розквіту усіх суспільних та культурних сфер, проте цей прогрес швидко себе вичерпав через ізоляційну політику². Олександр Коваленко у своїх роботах висловлював подібні думки, однак з деякими розбіжностями. Так, він притримується позиції того, що найважливіший внесок у розвиток тогочасної Японії зробив Ода Нобунага, і що саме під час його правління розквітала культура а рівень життя зростав і ставав все більш стабільним. Окрім цього, повертаючись до більш раннього питання, Коваленко притримується думки, що самурайство більш менш рівномірно складалося з представників різних соціальних станів.

Отже, розбираючи історіографію щодо періоду Сенгоку, складається достатньо стабільна картина. Велика кількість проблемних питань, на більшість з яких історики різних частин світу дають схожі відповіді. Загалом,

¹ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история. URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/06.html/> (дата звернення 02.05.2024).

² Рубель В. А. История средневекового Востока: Учебник. К.: Либідь, 2002. С.176

відрізняється тільки підходи різних авторів, щодо того, як розуміти тогочасні японські реалії, специфічні особливості яких можна прослідити у більшості писемних джерел. Частина, у якій позиції істориків розходяться досить сильно, це коли питання доходить до найзначніших діячів періоду, вже згаданих вище Нобунаги, Хідейосі та Ієясу. Питання щодо історичних персонажів можна виділити як найбільш гостре, бо позиції істориків розходяться дійсно на дуже багатій темі. Період Сенгоку породив величезну кількість великих людей, військових геніїв не тільки локально для тогочасної Японії, але й для всього світу.

1.2 Джерела

Починаючи тему джерел я виділю основний характерний тогочасної літератури, який використовувався у даному дослідженні. Мова іде про гункі-моноготарі що можна перекласти як військові повісті. Більшість цих літературних джерел було створено на початку періоду домінування самурайського стану, приблизно з 13го століття. Якщо давати загальну характеристику цим творам, варто визначити кілька ключових аспектів, що є спільними для них всіх. Повісті такого змісту, з'явилися як усні розповіді, які передавалися через вуличні вистави, які проводили мандруючі Біва-хосі – сліпі розповідачі (біва – музичний інструмент, хосі – чернець), які переказували історичні події. Пізніше, ближче до 15го століття, були сформовані конкретні варіанти таких повістей і записані на сувоях представниками духовенства з заможних та великих храмів. Основними джерелами повісті виступали свідчення очевидців та перекази, через що і точність даних творів є достатньо низькою. Окремим аспектом варто виділити і політичний вплив на зміст гункі-моноготарі. Справа у тому, що у подібних творах є чітко виділена картина описаної ситуації. Так, наприклад, клан Мінамото, який і заснував перший шьогунат, у повістях завжди показаний з позитивної сторони. Автор зосереджує увагу слухачів на тому, що самураї Мінамото, не залежно від їх дій, люди благородні з високими моральними

принципами і для яких честь, навіть у загальному розумінні, є найважливішою частиною їхнього життя. З іншого боку, представники клану Тайра, наприклад, описуються навпаки, як люди жадібні до влади і готові поступатися честю кожного разу, коли це їм необхідно. Невідомо точно, хто впливав на такий аспект творів, але скоріш за все, це додавали при записі творів, а оригінали у свою чергу скоріш за все несли нейтральний характер. Таким чином у результаті, ці твори частково, стали елементом пропаганди, яка додавала легітимності і вибілювала діючий режим.

Якщо ж говорити про зміст творів, то варто зробити акцент на тому, що це у значній мірі твори художні. Для них, характерний героїчний пафос та значна увага деталям, наприклад як опис обладунків на противагу сухому фактажу¹. Персонажі, розкриваються з художньої сторони, і виглядають скоріше як літературні герої ніж історичні особи². Одночасно з цим автор або автори беруть на себе сміливість демонструвати думки окремих історичних осіб, ніби підкреслюючи окремі аспекти їхніх дій чи додаючи того самого пафосу. Втім, незважаючи на достатньо велику кількість подібних деталей, твори несуть у собі значну цінність. Окрім художнього, але досить детального опису історичних подій, з даних повістей можна виділити достатньо інформації. Так, наприклад, для дослідження можна виділити ідеологічний аспект, і як діюча влада просувала легітимність режиму з одного боку, а з іншого героїзувала вигідних для себе осіб. Клан Мінамото, який хоч і за рахунок великої крові, але лаконічно встановив свій режим у 1185 році. Для самурайських родів було край вигідно підкреслювати законність встановленої тоді системи шьогунату, і разом з цим оспівувати діячів тих часів, сіючи ці ідеї у масовій свідомості і закріплюючи домінування самурайського стану.

Повість о Смуті років Хоген

¹ *Иэнага С.* История японской культуры... С.103

² Хогэн моногатари – Сказание о годах Хогэн / перевод с японского В. Н. Горегляд. СПб.: Гиперион. 1999. 176 с.

Дане джерело це один з середньовічних японських творів жанр яких носить назву Гункі-моногатарі, тобто військова повість. Поява жанру Гункі тісно пов'язана з політичними змінами в Японії дванадцятого століття. В кінці періоду Хейан (794–1185) стара влада в обличчі імператора та аристократів з впливових сімей була фактично замінена класом професійних воїнів тобто самураями на чолі з кланом Мінамото. Це стало початком періоду Камакура (1185-1333) і появою нової влади де державою керував шьогун. Титул імператора був відсунутий на другий план, фактично ставши символічним, а в протипагу старій аристократії домінуючі позиції в Японії зайняли самураї. Зі змінами тенденцій в суспільстві домінуючий клас з простих воїнів поступово став новою аристократією і разом з цим формувалася відповідна література тобто військові повісті, перші з яких описували події кінця періоду Хейан. Також варто зазначити, що поширення подібних творів пов'язана з традицією згадувати предків.

Даних про дату створення конкретного твору не має, так із загальних відомостей є інформація про приблизний час появи жанру військових повістей приблизно у дванадцятому-тринадцятому століттях. Повість о Смуті років Хоген була записана на сувоях, які не мають чіткого розділення, однак фактично текст можна поділити на три частини, а саме передумови та початок смуту, основні події та підсумки¹. Однак основним способом розповсюдження даного джерела та подібних йому в середньовіччі були Біва-хосі – мандруючі сліпі розповідачі, які переказували події повісті у вигляді вистави. Також варто зазначити що оригінальний текст переписувався і з незначною різницею на даний момент існує декілька варіантів повісті. На сьогодні автор Повісті о смуті років Хоген невідомий, однак можна теоретично встановити походження джерела. Так як подібні повісті писались приблизно через п'ятдесят років після самих подій, вірогідно що джерелами повісті виступила інформація від учасників та очевидців описаних подій, чи їхніх предків.

¹ Хогэн моногатари...176 с.

Вважаючи той момент, що смута Хоген торкнулась великої кількості людей від представників самурайства та аристократів, до простих жителів тогочасної столиці і її околиць, можна сказати, що кількість інформації дійсно могла бути величезної. Отже вірогідно дана повість могла виникнути наступними варіантами: Першою можливою версією є що повість із переказів сучасників події сформувалась спершу в усному вигляді і розповсюджувалась вже названими Біва-хосі а потім була записана. Вторим варіантом походження був збір із роздробленої інформації та створення тексту на сувоях, а вже тільки потім розповсюдження в усному вигляді.

Якщо говорити про конкретного автора чи авторів тексту повісті можна також виділити два варіанти. Через те, що повість є військово-романтичним твором можна припустити, що написана вона була знатними представниками самурайських родів чи на їх замовлення. Як альтернатива повість могла бути написана монахами при одному із великих храмів середньовічної Японії. На сьогоднішній день прийнято вважати, що повість була написана саме монахами, це може підтверджуватись тим моментом, що монахи великих храмів в середньовічній Японії займались науковою та літературною діяльністю. В свою чергу раннє самурайство в більшості представляло із себе саме воїнів а не аристократів чи поетів. На даний момент текст повісті є в однойменному збірнику серії «Знову зібрані повні збори японської класичної літератури»¹ на основі якого і були написані переклади на різні мови. Відомо, що оригінальний текст конкретної та інших військових повістей змінювався протягом багатьох століть, і сьогодні до нас дійшли тільки пізні версії. Таким чином тексти дійшли до сучасності за рахунок переписів.

Повість о Смуті років Хоген описує конфлікт 1156 року між експератором Сутоку на боці якого виступив самурайський рід Мінамото та діючим імператором Го-Сіракавою законну владу якого підтримав рід Тайра

¹ *Ермакова А. М. Японские сказания о войнах и мятежах / Пер. с яп. В.А. Онищенко. СПб.: Гиперион, 2012. С.22*

та Мінамото-но Йосітомо. Текст повісті скоріше інтопретує названі історичну подію чим відтворює її. Таким чином дане джерело нагадує літературний твір в якому більша частина уваги відводиться історичним особам, в першу чергу представникам роду Мінамото¹. Подібний аспект виглядає як закономірний наслідок через те, що повість була створена в часи правління роду Мінамото, отже увага до їх предків була більш значною. По цій причині в повісті доволі куцо показаний рід Тайра².

Цінність Повісті о смути років Хоген полягає в тому, що це фактично літературний переказ подій 1156 року. Джерело в достатній мірі описує початок, хід і кінець смути³. В початку тексту показані настрої в країні напередодні конфлікту та реакцію людей із різних соціальних груп на всю ситуацію. Також в тексті є чіткі дані про приблизний час окремих подій, таких як дата народження чи смерті окремих історичних осіб, початок зіткнень чи збори сил обох сторін незадовго до початку смути тощо . Окремо варто згадати вже про названі дрібні деталі. Моменти опису зброї та обладунків дозволяють приблизно відмітити тенденції пов'язані з військовим ремеслом. В джерелі показано традиції японських воїнів того часу. Так наприклад часто в тексті перед початком битви самураї називали свої імена, походження і окремих предків⁴. Важливою частиною також можна виділити те, що в тексті віддалено видно реакції людей того часу на описані події.

Отже Повість о смути років Хоген – це дуже важливе і комплексне джерело інформації про кінець періоду Хейан. Смута, яка описана у творі – це частина череди важливих подій в історії Японії, які призвели до великих соціальних змін у 1185 році. Однак сама по собі повість дуже детально описує лише події одного конфлікту, його початок, хід, закінчення і наслідки, що разом охоплює кілька місяців 1156 року. Таким чином джерело є незамінним

¹ Хироаки С. Самураи: история и легенды / пер. с англ. Р. В. Котенко. СПб.: Евразия, 1999. С. 10

² Хогэн моногатари...176 с.

³ Там само.

⁴ Там само.

для роботи з кінцем періоду Хейан та початком періоду Камакура, а також для дослідження японської середньовічної літератури.

Повість про великий мир

Дане джерело за більшістю своїх рис, схоже на інші гункі-моноготарі. Для тексту характерні художній стиль, який дуже явно виділений, увага до багатьох деталей, включно з незначними. Проте на відміну від інших творів цього жанру, у повісті про великий мир, головним героєм виступає не представник самурайства, а тогочасний імператор - Го-Дайго. Також авторство приписується певному Кодзіма-Хосі, втім конкретної інформації про нього немає, через що можна вважати, що це був представник духовенства і фактично, питання авторства, місці і точної дати створення джерела залишається відкритим.

Розбираючи текст повісті, можна виділити кілька моментів, частина з яких характерні і для інших творів цього жанру. Перш за все це художній стиль, яким автор підкреслює символічність одних подій та прикрашає інші. У творі окремо виділені деталі, наприклад опис одягу, що насправді несе певну цінність і дає нам інформацію стосовно матеріального становища певних осіб або їхнього відношення до демонстрації свого статусу. Виділити у повісті про великий мир варто те, що фактично тут головним героєм є імператор Го-Дайго, на відміну від інших, де все ж таки основна увага приділяється представникам самурайства. Тогочасний монарх зображений з позитивної сторони. Автор навіть приписує йому дії, які характеризують правителя як у певному сенсі альтруїста. Так, наприклад, Го-Дайго відмовляється від частини своєї їжі на користь простому люду, який на той час жив у бідності і голоді¹. Хоча даний вчинок з глобальної точки зору не має ніякого значення, автор цим описом підкреслює різницю між імператором, який правитель формальний, і

¹ *Кодзіма-хосі. Повесть о Великом мире /перевод с японского Горегляд СПб.: Петербургское востоковедение, 1992. 106 с.*

тогочасним шьогунном, який у першу чергу приділяє увагу дорогим розвагам¹. У цьому моменті, я би виділив те, що подібна позиція у деякому сенсі несла ідеологічний характер, вважаючи що основна влада буда зосереджена у руках регентського клану Ходзьо, які на момент правління імператора Го-Дайго, дискредитували себе. До того ж, для наступного шьогунату Асікага, скоріш за все була вигідна саме така позиція, бо фактично, вони зрадили Ходзьо і їм було необхідно підкреслення, що виступили вони проти занепалої влади.

Військова хроніка Оейкі

Дана хроніка є невеликим джерелом на фоні інших, і достатньо коротко описує конфлікт 1399 року, коли проти шьогунату повстав могутній клан Оуті². Як і у випадку з іншими джерелами такого характеру, у нас немає чітких відомостей про час, місце написання і найголовніше, про авторство. Можна тільки припускати, що як і в інших подібних творах, авторами виступали представники духовенства. Хоча все ж таки, можна припустити, що хроніка була створена сучасником описаних подій. Відомо також і те, що оригінал тексту, чи наближена до нього версія, написана у змішаному китайсько-японському стилі, зберіглася і до сьогодні³. Стилiстично текст хроніки можна охарактеризувати як схожий на гункі-моноготарі, тобто детальний опис подій, який одночасно з цим поєднується з художнім аспектом. Автор приділяє увагу думкам персонажам, та приписує їм власні мотиви, які у реальності могли і не бути ключовими. Окремо слід зазначити, що твір не має будь-якого розділення на глави, а представляє з себе єдиний текст.

Текст повісті присвячений однойменній смути, коли клан Оуті вирішив підвищити тиск на шьогунат Асікага, вимагаючи розібратись з декількома конфліктними питаннями, зокрема згідно тексту, лідер клану вважав, що в

¹ Кодзима-хоси. Повесть о Великом мире... С. 29

² Военная хроника Оэйки / перевод с японского А. Ф. Прасол. М.: росия и АТР 2023 С.105

³ Там само.

нього заберуть землі¹. Як результат, конфлікт переріс у повноцінне протистояння, де клан Оуті був розбитий.

Якщо розбирати текст твору, то немає особливого сенсу визначати окремі моменти вважаючи невеликий розмір тексту. Втім, можна відмітити його цінність з декількох причин. Перша це те, що дана повість дає нам змогу зрозуміти тогочасну політичну ситуацію та взаємовідносини крупних самурайських кланів з центральним урядом. Так, можна виділити занепокоєння клану Оуті, які володіли великими та багатими провінціями, дві з яких знаходились у безпосередній близькості до Кіото. Також можна відмітити і те, як менші сім'ї почали також відкрито виступати проти влади, коли побачили її слабкість. Другий цінний аспект, це опис битв і обладунків. Так, наприклад у тексті згадуються маски які одягали до шоломів², які до цього не входили в обладунок. Також і те, що більш значним стало використання і відповідно будівництво фортець та навички саме ближнього бою на які частіше робиться акцент. Третя же причина, це демонстрація сили тогочасного клану Асікага, який, незважаючи на складну соціально-економічну ситуацію у країні, все одно міг демонструвати свою силу іншим.

Військова хроніка Онін

Дане джерело має деякі відмінності від інших творів жанру гункі. Втім серед спільних рис - відсутність конкретного автора, однак можна припустити, що повість була створена у одному з монастирів представниками духовенства, але є окремі моменти, наприклад відверта негативна позиція щодо діючої влади та політичної ситуації, а також висловлення певних традиційних поглядів³, судячи з яких, можливим автором був столичний аристократ, вірогідно прихильник конфуціанства⁴. Також, вважаючи час самого конфлікту (1467-1477) скоріш за все текст повісті був викладений на сувоях після

¹ Военная хроника Оэйки... С.108

² Там само.

³ Военная хроника Онинки / перевод с японского А. Ф. Прасол. М.: росия и АТР 2023 С.169

⁴ Там само. С.170

закінчення протистояння. За рахунок цього, можна підкреслити більшу точність джерела, вважаючи, що скоріш за все, автор був або свідком частини описаних подій або брав інформацію від очевидців, зважаючи і на те, що дане протистояння проходило протягом десятиліття і в ньому брало участь значна кількість людей¹. Окремо зазначу, що на момент 15го століття, вже була значно розвинута інфраструктура а у країні заявлялось більше економічних центрів, через, що, на відміну від 12го століття, інформація могла розповсюджуватись значно швидше. Варто також додати, що вірогідно, на відміну від інших творів подібного жанру, у даному випадку спочатку було створено текстовий варіант, і не має точної інформації стосовно того, чи розповсюджувалась повість через вже згаданих біва-хосі. Я висуну ще одне припущення, що вони переказували або вже створений твір, або локальні версії цього конфлікту які не були зафіксовані у вигляді тексту. Втім, на сьогоднішній день відомо приблизно п'ять версій даної хроніки, з незначними відмінностями. Скоріш за все, оригінал був втрачений або повністю, або переписаний з доповненнями. Але вважаючи кількість версій та їхню загальну схожість, можна припустити, що ті версії які дійшли до наших часів все ж таки наближені до оригіналу, вважаючи окремо той момент, що хроніка не мала ідеологічно заважати діючій владі після знищення шьогунату Асікага.

Якщо ж казати про сам текст повісті, то стилістично він має схожість с подібними творами. Сильно виділяється художній аспект, проте при цьому кількість фактажу є значною. Автор приділяє багато уваги витокам конфлікту, описуючи причини через які різні клани долучались до нього. окрім цього у тексті приділяється увага і економічному аспекту, а саме назріваючий кризі через корупцію та безцільно підвищення податків².

Відповідно з цим Військова хроніка Онін має для нас величезне значення як джерело про конкретні події конфлікту, його витoki і одночасно

¹ Военная хроника Онинки ... С.171

² Там само. С.173

з цим передумови початку періоду Сенгоку. Джерело присвячено подіям 1467-1477 років, коли у Японії проходив конфлікт стосовно наслідування титулу шьогуна у клані Асікага. У тексті зазначається передумови конфлікту, а саме характерний занепад у столичній адміністрації. Як було зазначено вище, держава потрапила у коло безкінечної корупції та кризи господарства. Так, наприклад, автор зазначає що було значно підвищено вимоги для виплат з селянства і торгівців, з яких виплати брались кожного місяця, на відміну від минулої системи з виплатами на початку кожного сезону¹. У тексті одразу зазначається причина подібної ситуації, а саме застій влади, яка була поглинута у розкішне життя, чому сприяв шьогун Йосімаца, який, згідно тексту, був людиною м'якою та свою увагу зосереджував у першу чергу на мистецтві, зневажаючи справами державними.

Отже, хроніка років Онін незважаючи на свій художній стиль викладання інформації а також сміливості автора приписувати конкретним історичним персонажам думки та емоції, це джерело є край інформативним і цінним. Воно у повній мірі описує ключовий конфлікт, результати якого стали початком нового та кровопролитного етапу японської історії.

Записи про князя Нобунага

Останнім, але фактично одним з найважливіших джерел для даного дослідження будуть Записи про князя Нобунага. Даний твір характерно відрізняється від згаданих вище і є скоріше літописом. Перш за все у джерела є конкретний визнаний автор, а саме Ота Гюїчію² (1572–1613), який служив безпосередньо самому Оді Нобуназі, під час його військових кампаній і дослужився до гвардійця. Особа, яка особисто брала участь у значній частині походів великого японського полководця. Також варто зазначити і те, що записи були упорядковані приблизно у 1610 році, тобто на момент, коли пам'ять про Нобунагу ще була достатньо свіжою і при цьому діючий на той

¹ Военная хроника Онинки ... С.171

² Коваленко О. Самурайські хроніки: Ода Нобунага. К.: Дух і літера, 2013. С.10

момент шьогунат Токугава, точніше його безпосередній голова, Токугава Ієясу¹, був фактично спадкоємцем Оди, а при його житті вірним союзником, і, вірогідно, добрим другом². Тому можна припустити те, що точність даного джерела є максимальною, обмеженою лише призмою, через яку автор спостерігав події особисто, чи сприймав перекази про те, у чому особисто участі не приймав. З іншого боку, окремі факти з твору могли загубитися с часом чи через переклади. Справа у тому, що оригінал, написаний китайською мовою, був незмінним до 1885 року, коли був створений перший переклад на тогочасну японську мову, після чого джерело перевидавалось ще кілька разів, через що, інформація яка дійшла до наших часів, могла бути перефразована або змінена у деяких окремих аспектах. Втім, вважаючи цінність і значимість даного джерела, велику кількість істориків та лінгвістів, які займалися їм, прийняте у історіографії визнання Оди Нобунаги як важливої та значної історичної особи, а також відсутність ідеологічного підґрунтя для підміни фактів, скоріш за все всі неточності мають незначний характер якщо вони присутні взагалі. Безпосередньо коментований переклад на українську мову, викладений у збірній роботі українського історика Коваленко Олександр Борисович³, видавництва “Дух і літера”.

Переходячи безпосередньо до самого тексту, треба виділити те, що це у першу чергу літопис, як і було зазначено вище. Для твору не характерні ні художній стиль, ні домальовані автором елементи. У джерелі не приділяється значної уваги до деталей, проте варто виділити те, що автор, описуючі певну подію, виділяє імена більшості людей, які брали у ній участь. Наприклад у частині присвяченій будівництву палацу Оди, згадуються управителі будівельниками⁴, а у епізоді з оточенням фортеці Окавачі, перелічені усі командири військ⁵. Таким чином у тексті поєднується велика кількість

¹ Коваленко О. Самурайські хроніки: Ода Нобунага... С.10

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само. С.181

⁵ Там само. С.184

інформації і точність з переліком осіб що брали участь у подіях, описі погоди та безпосередньо уточнення дат конкретних подій. Окрім цього, автор утримується від оцінок дій Нобунаги, приділяючи увагу безпосередньо самим фактам.

Отже, дане джерело несе край важливу інформацію для дослідження. Автор описує усі основні події пов'язані з Одою Нобунагою, при цьому художньо не виділяючи та не підкреслюючи подій. Одночасно з цим велика кількість інформації, дає можливість розібрати різні аспекти того часу. Так, наприклад, звертаючи увагу на те, як автор виділяє командирів військ, і вважаючи їх кількість, можна припустити те, що Нобунага, скоріш за все, знав особисто більшість своїх солдат (мова про самураїв високого рангу), а також і те, наскільки розшарованим був командирський склад, спираючись на різні фамілії воїнів. Також окремо я припушу, що даний момент можна пов'язати з високим рівнем організації для ефективного керування військом на полі бою. Ода Нобунага – один з найзначніших персонажів періоду Сенгоку, і за рахунок такого детального джерела, значна кількість історичних фактів змогла дійти до наших часів.

1.3 методи дослідження

У ході роботи мною був використаний історико – генетичний метод, сутність якого полягає у дослідженні генези подій теми, а також причинно-наслідкових зав'язків. При аналізі основних подій були визначені політичні сили, умови у яких вони формувались та причини конкретних конфліктів між ними. Окремо можна виділити генезу політичної ситуації. Починаючи з періоду Муроматі встановлюється нова диктатура, яка фактично на початку є достатньо слабкою. Одночасно з цим підсилюються локальні військові роди і як результат виникають конфлікти між ними і центральною владою, що призводить до ослаблення усіх одразу, і сприяє росту сепаратних тенденцій і початку періоду Сенгоку.

Історико – порівняльний метод, що передбачає безпосередньо порівняння різних історичних подій або феноменів для більш глибокого аналізу та визначення специфіки. Порівняння різних самурайських кланів у період Сенгоку та їхні методи війни.

Окрім цього були використані загальні методи такі як: аналіз, синтез, індукція та дедукція.

Розділ 2 Встановлення самурайської диктатури і витоки майбутніх конфліктів

2.1. Новий вектор історії.

1185 рік для Японії став початок нового етапу, нового вектору, який взяла країна. Усі внутрішні конфлікти, що до того проходили відносно тихо, змінилися на кровопролитні війни, у які втягувалося значний відсоток населення країни. За довгий, і можна сказати, стагнаційний, період Хейан (794-1185), у Японії цвіла культура, створювалися витвори літературного мистецтва. Росла і кількість населення, а рівень життя – покращувався¹. Проте наголос на стагнацію був зроблений не просто так. Справа у тому, що протягом майже чотирьох століть, країна у багатьох своїх аспектах стояла на місці. Зростання рівня життя, був скоріше результатом відсутності масштабних війн, і відносної ізоляваності країни. Селянство просто мало змогу виживати і при цьому збільшуючи кількість оброблюваних земель. Це характерно впливало на рівень життя, що і впливало на населення. Тогочасна японська література, хоча і представляє з себе дійсно великі витвори мистецтва, однак створені під значним китайським впливом², вважаючи також окремо той факт, що і писалися вони китайською мовою.

У свою чергу різні аристократичні роди, що представляли владу країни, зосередилися на безкінечних конфліктах між собою, розділяючи пости у державі. Окремо на цьому поприщі варто виділити рід Фудзівара, який фактично, під кінець періоду захопив владу у країні. У сутності, засновник цього роду, а саме Каматарі, у 644 році допоміг тогочасному претенденту на імператорський престол – принцу Котоку змістити узурпаторську родину Сога³. Ця перестановка сил дала змогу новому сімейству набути вплив і наблизитися впритул до домінуючих позиції у державі. Так, за пару століть, Фудзівара стали основним родом країни. Весь адміністративний апарат був під

¹ Стрельцов Д. В. История Японии. М.: Аспект Пресс, 2015. С.52

² Носов К. С. Вооружение самураев. Санкт-Петербург: Полигон, 2001. С.8

³ Кадэн. Жизнеописание рода Фудзивара...1,15.

їхнім контролем, і окрім цього, лідери сім'ї стабільно займали місце регентів при імператорах. Проте, знищивши, або підкоривши усіх конкурентів¹, у роді Фудзівара почали виникати регулярні внутрішні конфлікти. Велика сім'я, яка розрослась на всю країну і при цьому утримувала монополію на владу, занурилася у постійні протиріччя. Державні справи відходили на другий план, і в середовищі відносної стабільності, представники влади кидалися один на одного намагаючись отримати щось більше, або утримати вже набуте. Японія протягом всього періоду не вела зовнішніх війн, а більшість внутрішніх конфліктів проходили або локально або у тіні, і така ситуація сприяла появі нової сили.

Традиційно на той момент, верховну владу у Японії очолював імператор, рід яких прирівнювався до богів. Проте незважаючи на роль імператорів у житті країни, їх, на перший погляд, абсолютну владу, справжня картина виглядала інакше. Фактично, даний титул носив номінальний або сакральний характер. Так, імператори були дійсно значними особами, проте протягом історії дуже не часто їх представники мали реальну владу. За спинами божественних правителів у різні часи стояли могутні роди, які і вирішували долю Японії що було зазначено вище.

Коли поступово, через відсутність конфліктів, військова аристократія перетворилась на адміністративну, в країні не залишилось жодної армії. Представники знатних родів мали невеликі загони охоронців, але вони у першу чергу захищали інтереси своїх господарів. Так, була необхідність у певних людях, що могли би підтримувати стабільність силою. У віддалених регіонах Японії, у бідних та неблагонадійних провінціях, місцева локальна знать починає формувати регулярне ополчення. У сутності, подібні загони представляли із себе озброєний натовп, який збирався з усіх підряд, починаючи з селян закінчуючи представниками бідної аристократії. З часом, така практика почала поступово перетворюватись на повноцінну систему,

¹ *Брайант Э. Самураи: элитные войска / пер. с. англ. В. Г. Яковлева. Москва: АСТ Астрель, 2005. С.7*

коли ополчення стало дійсно подібним до регулярного, коли під час небезпеки вони брались за зброю, а у мирний час займалися чимось іншим. Так, селяни, наприклад, служили за право користуватись землею¹, для інших людей подібна служба, була нагодою змінити своє соціальне положення. Ті аристократичні родини, які не витримали конкуренції і були витиснені з політичної боротьби, осідали як раз у подібних регіонах. Представники таких родів дуже часто, за рахунок свого походження, вставали як лідери ополчення². Однак у результаті, дуже часто такі угруповання змінювали свою діяльність на бандитизм³. Таким чином виникала картина, коли практика збору регулярного ополчення ставала круговим процесом. Тобто, загін виникав, вирішував проблему і через час сам перетворювався на нову проблему і у свою чергу її знищував загін наступний. Поступово, подібна картина стала більш систематизованою. Загони що формувалися і виконували свої завдання протягом багатьох років, стали формувати повноцінні окремі соціальні групи за родом своєї діяльності. Так, у Японії і з'явилися перші самураї.

Самураї, сила, яка формувалася у повній ізоляції. Еволюція цього соціального стану, у більшості проходила незалежно від інших, і одночасно без повноцінного контролю з боку держави. Так, за кілька століть, самурайські клани почали приймати участь у політичному житті, спершу, як зброя у руках аристократів для вирішення власних конфліктів, однак поступово, місця при імператорському дворі займали вже не чиновники з роду Фудзівара, а самураї кланів Тайра та Мінамото⁴. Ці фамілії, були найзначнішими на початку історії соціального стану самураїв. Їх поява, тісно пов'язана з імператором Сага у восьмому столітті, з'явилася нова тенденція усунення дітей чоловічої статі від імператорського престолу. До цього існувала практика віддавати "зайвих" спадкоємців у монастирі, повністю обриваючи їхню можливість претендувати

¹ *Иэнага С.* История японской культуры... С. 96

² *Рубель В. А.* Коріння і генезис стану Bushi (самураї) в середньовічній Японії. К. 1996. С. 34

³ *Хироаки С.* Самураи: история и легенды... С.11

⁴ *Стрельцов Д. В.* История Японии... С.54

на престол і водночас зміцнюючи хиткі стосунки між імператорським двором та духовенством. Тим, кого хотіли усунути присвоювали нову фамілію і таким чином блокували для потенційного претендента його легітимні права на спадок, проте одночасно із цим залишаючи благородне походження та чесне ім'я і надалі формували вже свої власні клани. Основними прізвищами як раз і були Тайра та Мінамото¹, однак варто зазначити, що подібні фамілії різні імператори надавали своїм відстороненим дітям і таким чином наприклад, існувало кілька родів Мінамото, які додавали до свого прізвище ім'я імператора від якого походили. Однак незважаючи на свою спорідненість з імператорською сім'єю, носії цих прізвищ не користувалися особливим становищем у столиці, оскільки представники вже згаданого вище клану Фудзівара займали усі найбільші та важливіші посади. Таким чином представники Мінамото та Тайра могли розраховувати тільки на можливість керувати віддаленими неблагонадійними або бідними провінціями. Проте одночасно з цим вони мали змогу очолити ті самі озброєнні загони за рахунок свого авторитету і замість заглиблення у політику, займатися військовою справою.

Самураї, якщо брати за основу безпосередньо час появи їх як окремого воїнського класу приблизно у кінці десятого століття, представляли із себе в першу чергу кінних лучників². Вони носили легкий обладунок йороі, який складався із пластинчатого панцира з шкіри та металу, широких наплічників які склалися з горизонтальних пластин та набедреників³. Усі ці частини з'єднувались шнурами⁴. Окремо треба виділити залізний шолом, що у багатьох випадках мав додаткові, декоративні елементи⁵. Також додаю одне зі спостережень. Наплічники перших самураїв були достатньо великими. Вони закривали значно більше простору ніж саме плече. Скоріш за все, це те, у що

¹ Стрельцов Д. В. История Японии... С.54

² Хироаки С. Самураи: история и легенды...С.9

³ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история / Перевод с англ. А. Б. Никитина. СПб.: Евразия, 1999. URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/02.html/> (дата звернення 28.09.2024)

⁴ Брайант Э. Самураи: элитные войска...С.4

⁵ Самураи. Средние века 200-1615 // Новый солдат Артемовский: Ветеран, 2000-2002. №29 С.15

пройшла еволюція щитів, які зникли з екіпіровки японських воїнів починаючи приблизно з п'ятого століття. Дані наплічники були достатньо ефективними і захищали воїна від стріл, і одночасно з цим достатньо зручними, не заважаючи стріляти з лука чи битися у ближньому бою. Ця еволюція схожа на європейських лицарів, які у кінному бою надягали щити не на руку, а на плече, щоб захистити себе від ударів у шию та під пахву і одночасно з цим не тримати щит рукою.

Виходячи з озброєння самураї у першу чергу були лучниками, вірогідно витоки цього знаходяться на етапах формування озброєних загонів для яких у першу чергу було необхідно знищувати не повноцінні армії, а натовп бандитів, бунтівників, піратів та інших. Таким чином загін кінних лучників міг швидко знайти порушників порядку, та позбавитись від них маючи перевагу у дальньому бою з можливістю перейти у ближній. Так, самураї сформувалися у більшості як воїни-дуелянти які у першу чергу діяли самостійно, починали бій стріляючи з лука і після переходячи у ближній бій обирали пріоритетного суперника, смерть якого могла принести славу. Тактика з уклоном на бої піхотинців пліч о пліч почала формуватися пізніше, приблизно с 14го століття¹, разом з збільшенням кількості самураїв та завдяки зовнішнім факторам.

2.2 Поява, велич та занепад першого шьогунату

Смути та Війна Гемпей

Період Сенгоку – це час масштабних внутрішніх конфліктів по всій Японії, проте приводи до цього формувались цілими століттями. Самураї, на сформувались як окремий соціальний стан на момент 10го століття, і вже у ті часи представляли з себе могутню силу. Втім, фактично у тогочасних бусі просто не було повноцінних конкурентів. На момент 1156 року, коли стався ключовий конфлікт, який став початком шляху самурайства до влади, а саме

¹ Хироаки С. Самураи: история и легенды...С.9

смути років Хоген¹, владу у країні представляв аристократичний рід Фудзівара. Ця впливова родина, яка з'явилася у 644 році, коли засновник роду на ім'я Каматарі, будучи одним із придворних імператора Котоку, він зміг допомогти юному монарху організувати заколот проти регентського клану Сога², що і підвищило його становище у країні³. Новозаснована родина, яка після смерті Каматарі все ще була наближена до імператорів, швидко почала захоплювати владу. Фудзівара витіснили або поглинули більшість аристократичних кланів тих часів⁴, і на момент появи самураїв буквально займали всі місця у столичній адміністрації. При цьому сам клан ще знаходився у ролі імператорських регентів. Однак, монополія на владу, відсутність конкурентів, закритість країни та відсутність масштабних проблем, призвели до того, що Фудзівара стали слабкими. Вони зосередились на безкінечних внутрішніх протиріччях, коли різні гілки родини, або навіть найближчі родичі вели боротьбу за титули. До цього всього окремо варто додати і те, що у клану, як фактично у головних представників країни, не було ніякої власної армії, лише невеликі загони охоронців та найманців. Фудзівара самі почали рити собі могилу, коли залучили до внутрішніх протиріччів самураїв, які деякий час виступали у ролі інструменту у руках аристократів, однак поступово, самураї почали отримувати високі титули і вже вони потроху витісняли знатні роди.

Ключовими подіями до захоплення влади самураями стали смути років Хоген і Хейдзі. Тут зроблю невеликий відступ щоб описати контекст. Після ізоляції країни у четвертому столітті, японські імператори поступово втратили свої можливості як правителі, перетворившись на формальних лідерів, які у більшості виступали символом. Країною правили аристократичні клани, основним з яких був вже згаданий рід Фудзівара. Проте, впродовж всієї історії

¹ Хогэн моногатари... 1,4.

² Кадэн. Жизнеописание рода Фудзивара // Политическая культура древней Японии (Труды института восточных культур и античности, Вып. VII) / перевод с японского Е. Б. Сахарова. РГГУ. 2006. 1,15

³ Пасков С. С. Япония в раннее Средневековье VII-XII века. Исторические очерки. М.: Либроком, 2011. С. 34

⁴ Брайант Э. Самураи: элитные войска / пер. с. англ. В. Г. Яковлева. Москва: АСТ Астрель, 2005. С.7

знаходились ті представники імператорської родини, яких не влаштувала дана ситуація. Імператор Сіракава у 1086 році зрікається свого престолу, щоб отримати змогу вийти з під контроль аристократів. І так з'являється система інсей, згідно з якою імператор офіційно зрікається престолу, однак фактично має змогу впливати на політику через свого наступника-маріонетку. Завдяки цьому одночасно і посилюється сили самурайських кланів, які экс-імператори намагались використовувати задля стабілізації своїх позицій¹.

Смута років Хоген почалась у 1156 році, коли у імператорській родині виник конфлікт. Правителем країни офіційно став Го-Сіракава, за яким до цього стояв його батько экс-імператор Тоба, після смерті якого, місце інсей захотів зайняти інший його син - Сутоку, який на той момент вже був позбавлений прав на престол. Як результат, виник конфлікт, який вийшов на загальний рівень і їм з різних причин спробували скористатись клани Мінамото, Тайра та Фудзівара. Втім, в середині кожної родини стався розкол, коли одна частина підтримувала Сутоку, а інша законного Го-Сіракаву. Розклад сил був таким, що більшість представників роду Фудзівара та самураїв клану Тайра, включно з їх тогочасним головою Кійоморі (додаток 1) залишились вірні легітимному правителю, в той час як більшість Мінамото навпаки. Виділився серед них тільки Мінамото-но Йосітомо (додаток 2), який, з малою частиною самураїв свого клану, вирішив піти проти родини, зберігши вірність країні. Все дійшло до відкритої битви і ц ході зіткнення у Кіото, сили повсталих були розбиті. Ця подія значно посилити рід Тайра, який фактично з того моменту зосередив у своїх руках значну владу, отримавши у нагороду за вірність землі, титули та місця у столичній адміністрації. У свою чергу клан Мінамото занепав. Йосітомо не отримав великих нагород і більш того, був змушений перебити багато власних родичів і навіть батька, заслужив дурну репутацію.

¹ Стрельцов Д. В. История Японии. М.: Аспект Пресс, 2015. С.78

Смуту років Хейдзі можна назвати прямим продовженням минулої. Тайра на той момент, фактично встановили свою диктатуру, що не влаштувало багатьох. Так Фудзівара Нобуйорі, задля підвищення власних позицій, вирішив організувати переворот, захопивши імператорську родину у заручники і користуючись цим знищити своїх конкурентів у роді Фудзівара, а також зменшити вплив клану Тайра. Мінамото но Йосітомо, якого не влаштував результат минулої смуги, де він проявив вірність престолу, проте не отримав відповідної нагороди і був змушений своїми руками вбивати родичів. Так у 1159 році сталася змова і відкрите повстання у столиці. Самураї Мінамото змогли захопити імператорську родину у заручники у той момент, коли Тайра но Кійоморі і найвпливовіші представник його родини були поза межами міста. Ідея повстання була у тому, щоб зайнявши Кіото і отримавши контроль над країною, об'явити Тайра ворогом і розбити їх у відкритому бою. Втім Кійоморі зреагував швидко, повернувся з великим військом у місто, де після кількох напружених днів почалась масштабна битва. Справа у тому, що Фудзівара Нобуйорі та його люди, втратили пильність, що допомогло його родичам, що залишались лояльні діючому режиму, організувати втечу родини імператора, що розв'язали руки самураям Тайра. У результаті Мінамото були знищені. Йосітомо зміг пробитися зі столиці, намагаючись розпочати масштабну війну, проте був зраджений і вбитий з більшістю своїх союзників. Проте, Кійоморі допустив помилку. Він не знищив весь клан Мінамото поки в нього на це була можливість. За його наказом залишились молодші діти Йосітомо, яких він залишив під наглядом своїх васалів.

Рід Тайра зміг укріпити свої позиції¹, втім одночасно з цим втратив пильність і ослаб в середині. Сила клану у багатьох аспектах трималася на авторитеті Кійоморі, чого було не достатньо. У 1180 році Імператор Такакура зрікається престолу на користь свого сина Антоку, якому в той момент виповнилося два роки. Саме ця подія послугувала вибухом за яким почалася

¹ Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу... С.186

масштабна війна. Принц Мотіхіто, був третім сином экс-імператора Го-Сіракави, і двічі, він не зміг зайняти престол¹. Для багатьох було очевидно, що Тайра повністю контролює владу, а новий імператор буде лише офіційною особою. У той час при дворі залишався один носій прізвища Мінамото – Йорімаса, похилий самурай, який зрадив Йосітомо під час смути Хейдзі, і за рахунок цього зміг залишитися при дворі. Однак незважаючи на це, Йорімаса вірогідно скопив образу на диктаторську владу що встановилася на той момент. Ймовірно, зіграло роль те, що до Йорімаси при дворі ставилися негативно, через його походження та зраду власного сюзерена. Мотіхіто вирішив укласти союз з родом Мінамото і таким чином повалити владу Тайра². У 1180 році, коли Імператор Антоку покинув столицю для відвідування значних святинь Японії, Мотіхіто відправив листи до різних представників роду Мінамото, а також кілька листів до храмів, в яких був заклик виступати проти Кійоморі. Однак принц не встиг далеко відійти від столиці. Його разом з союзниками оточили і ході битви вбили, втім початок було покладено.

Після смерті бунтівного принца, Кійоморі вирішив, що слід позбавитися Йорітомо, який вже отримав заклик до повстання. Однак Йорітомо в період свого заслання зміг отримати всі основи для можливих майбутніх дій³. Провінція Ідзу, куди був засланий син Йосітомо, перебувала у владі роду Ходзьо, а нагляд за бранцем вів Ходзьо Токімаса, який на той час був уже головою свого роду. Йорітомо мав можливість навчатися, і робити фактично все, що завгодно, проте він не міг залишити місце поселення. Так сталося, що Токімаса співчував роду Мінамото, і Йорітомо навіть одружився з його старшою дочкою.

У той момент, коли до Йорітомо прийшла звістка, про те, що Тайра збираються його вбити, він вирішив діяти першим і підняв відкрите повстання. На початкових етапах Тайра все ще зберігали перевагу, але на бік Мінамото

¹ Стрельцов Д. В. История Японии. С.85

² Брайант Э. Самураи: элитные войска... С.10

³ Хироаки С. Самураи: история и легенды...С.135

вставало все більше і більше людей, а сам Йорітомо уникав смерті. Втім, у критичною проблемою для клану Тайра стає смерть Кійоморі у 1181 році¹. Фактично це було втратою ключового лідера, силами якого і була розбудована велич родини. Без нього клан почав поступатися Мінамото у битвах і при цьому, страх перед Тайра зникав, що призводило до більш масової підтримки повстання Йорітомо. Протягом кількох років, Тайра все більше втрачали перевагу, проводячи не вигідні для себе битви, масово втрачаючи воїнів і як результат, падіння їхньої репутації було блискавичним (додаток 3). Кульмінацією війни стало 25 квітня 1185 року коли трапилася вирішальна битва при Данноура². Клан Тайра зібрав всі свої сили що залишилися і був змушений прийняти останній бій на морі. Втім, навіть маючи певну перевагу і знаходячись в обороні, їхні війська були розбиті морально. Значна частина самураїв що ще могла битися, масово коїли самогубства або тікали, коли ситуація зайшла для них у глухий кут. Рід Тайра був знищений під корінь, всі представники роду яких змогли знайти – убили, включно з жінками та дітьми³. Мінамото перемогли у війні, а Йорітомо ввів новий для держави режим – шьогунат, військову диктатуру. Він знищив усіх можливих конкурентів на владу, проте після його смерті у 1199 році, над дітьми Йорітомо встановили регентство представники з клану Ходзьо, захопивши фактично, усі владу у країні на наступні майже 150 років. Втім, основний результат війни Гемпей, це початок значних соціальних змін і перетворення Японії на країну самураїв.

2.3 Монгольське вторгнення

(додаток 4)

Протягом того часу, коли у Японії тільки закріплювався самурайський уклад недалеко на заході велися величезні руйнівні війни. Монголи під проводом Чингісхана вторглися на територію Китаю, який на той момент не зміг дати повноцінного опору через свою роздробленість. До кінця другої

¹ Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу... С.188

² Хироаки С. Самураї: історія і легенди... С.160

³ Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу... С.189

половини 13 століття монголи зайняли більшу частину Східної Азії, проте їх завоювальницькі інтереси не зменшувалися. Очевидно, що монгольські війська на той момент були самими могутніми у азіатському регіоні. Маючи впевненість у своїх силах, вони продовжували свої військові компанії і тому напад на Японію, незважаючи на перешкоду у вигляді моря, був тільки питанням часу. Безпосередньо вторгнення в Японію проходило під час влади хана Хубілая (1260-1294) який протягом кількох років відправляв на острови посланців з вимогами прийняти васальну залежність¹. Однак не отримавши відповіді, Хубілай вирішив здійснити напад на Шьогунат Мінамото². Для цього Хубілай скористався Кореєю як своїм васалом. Монгольські вершники були непереможні у відкритому бою на суходолі, при цьому зовсім не знайомими з практикою переміщень по воді. Одночасно з тим життя Кореї було достатньо пов'язано з морем і на той момент країна мала непоганий флот, яким разом із екіпажами був використаний для переміщення монгольської армії. Так у 1274 році почалося перше монгольське вторгнення в Японію.

Перед тим як переходити саме до військового протистояння, необхідно приблизно окреслити сторони і їх підготовку до зустрічі. Вірогідно монголи не вважали японців серйозним ворогом і тому для нападу було виділено 25 тисяч воїнів і кілька тисяч корейських моряків³. З одного боку це досить велика армія, але очевидно що її навряд чи би хватило щоб змусити Японію склонитися перед Хубілаєм. Такої кількості солдат було б недостатньо щоб закріпити за собою якісь території і одночасно атакувати і скоріше за все, монголи розраховували злякати своїх ворогів низкою стрімких виграшних нападів. До того ж з собою монголи взяли пороху зброю⁴. У свою чергу варто також виділити кілька слів для опису японських сил. Самураї були основною бойовою одиницею Японії і за своїми особистими якостями це професійні воїни. Проте на той момент самурайські традиції передбачали в

¹ Дейноров Э. История Японии. М.: АСТ, 2008. С. 80

² Брайант Э. Самураи: элитные войска...С.16

³ Дейноров Э. История Японии. М.: АСТ, 2008. С. 80

⁴ Брайант Э. Самураи: элитные войска...С.16

першу чергу дуельне протистояння¹. Починаючи битву, японські воїни обирали для нападу одного ворога а після перемоги змінювали противника. Так і озброєння з обладунками були не пристосовані до стройового протистояння. Обладунки тогочасних самураїв були легкі і не були розраховані щоб витримати сильні удари у ближньому бою. Зброя також розкривала свій потенціал в битві один на один. Відома всьому світу катана – це чудова зброя, проте дуже не ефективна при битві пліч о пліч. Нагіната яку фактично можна назвати дровковою катаною, наслідувала цю слабкість. До того ж самураї не використовували щити. В результаті єдиною зброєю, використання якою не потрібно було адаптувати під нового ворога був лук. Однак на острові Кюсю, куди монголи повели свій флот, традиції дальнього бою були слабкіші і луки уступали лукам самураїв з інших островів Японії². Таким чином можна сказати що у певній мірі обидві сторони були не готові, тому результат протистояння був доволі очевидним.

У листопаді 1274 року, монгольський флот атакував острови Цусіма та Ікі³. Незважаючи на те, що бакуфу, за рахунок шпигунів у Кореї, було відомо про наміри Хубілая, гарнізони островів не змогли вистояти перед ворогом, що призвело до знищення майже всього їх населення. Окрім кількісною переваги монголів, варто також зазначити, що віддалені території Японії були значно слабше розвинуті і тому на Цусімі та Ікі вірогідно не було масштабних оборонних споруд. Продовження наступу було направлено на північ острова Кюсю. У середині листопада монголи почали висадку у бухті Хаката, де їх зустріли армія японців які перші почали атаку. Наступ самураїв представляв із себе спробу удару кінних лучників, що мали перейти у ближній бій і розчавити ворога, однак монголи вступили в бій у пішому строю, і тому змогли змусити японців відступити. А втім завойовниками, незважаючи на перемогу, було

¹ Там само. С.17

² *Тёрнбулл С.* Самураи. Военная история. URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 13.04.2023).

³ *Гаджиева Е.* Страна Восходящего Солнца... URL: https://historylib.org/historybooks/Ekaterina--Gadzhieva_Strana-Voskhodyashchego-Solntsa--Istoriya-i-kultura-YAponii/25/ (дата звернення 26.11.2022)

вирішено відступати. Вірогідно самураї все ж таки змогли нанести достатньо сильний удар, щоб ворог був змушений перегрупувати свої сили¹. До того ж бакуфу організувало війська по всій країні і підкріплення було направлено на Кюсю. В будь-якому випадку монгольський флот почав відступ, але сили природи зіграли на стороні японців, і на морі почався тайфун, що знищив сили вторгнення, лише частина кораблів змогла дібратися до континенту².

Перший напад монголів був невдалий, і обидві сторони зробили висновки. Фактично вторгнення 1274 року стало знайомством на полі бою. Монголи зрозуміли, що неможна недооцінювати японців, а ті в свою чергу побачили інший підхід до війни³. Хубілай на деякий час відклав планування нового вторгнення зосередивши свою основну увагу на півдні Китаю. Японська влада в свою чергу почала організовувати повноцінну берегову оборону на випадок нового нападу. Було побудовано кам'яні укріплення на березі бухти Хаката, а також бакуфу підготувало резерви для мобілізації. Також був створений спеціалізований флот з невеликих кораблів основною задачею яких було напасти на ворожі кораблі під час висадки десанту противника.

У 1275 та 1279 роках монголи також намагалися підчинити Японію шляхом дипломатичного залякування, однак подібні вимоги бакуфу ігнорувало а послів було наказано вбивати⁴. Все йшло до початку нової війни і у кінці 1279 року монголи почали готуватись до повторного вторгнення. Захоплення південного Китаю дало Хубілаю поповнення у вигляді великого флоту. Таким чином на момент 1281 року монголи зібрали дві величезні флотилії. Перша армада відплила із Кореї став авангардом і нараховувала приблизно 900 кораблів з екіпажами та 40000 солдат для наступу. Другий флот був врази масштабніший і мав більше 3000 кораблів з 100000 армією. На цей

¹ Жуков А. Е. История Японии. С древнейших времён до 1868 г. М.: Институт востоковедения РАН, 1998. Том I. 659 с

² Рубель В. А. История середньовічного Сходу. С. 193

³ Носов К. С. Вооружение самураев...С.10

⁴ Р. Д. Сисэй. История сегуната. С. 288

раз подібне військо могло повністю завоювати Японію. Перша флотилія, як і планувалося, здійснила напад на острів Цусіма, проте гарнізон зміг дати відсічі тому монголи були вимушені змінити напрям атаки через Ікі¹. Подальший наступ на Кюсю став величезною проблемою. Через те, що другий флот затримувався, авангард не міг повноцінно висадити десант. У ході запеклих боїв, японці гідно утримували оборону користуючись своєю перевагою у дальньому бою. На невеликих човнах самураї проводили нічні рейди на флот ворога, у ході яких валили свої щогли і по ним брали на абордаж ворожі судна, після чого спалювали їх². Так, перший флот був змушений припинити свій наступ і чекати підкріплення, яке вже знаходилося на підході. А втім напад усіх монгольських сил так і не відбувся. 15 серпня 1281 року почався неймовірних масштабів тайфун, що знищив флотилію монголів. Японцями цей рятівний дар природи був названий камікадзе чи божественний вітер.

Вторгнення було катастрофою для імперії монголів, окрім втрат під час боїв, тайфун потопив половину об'єднаної флотилії разом із солдатами. Думки щодо нових спроб підчинити острови так і не стали реальністю. Японія в свою чергу святкувала тріумф. Оборона узбережжя у 1281 році була найефективнішим засобом для боротьби з ворогом, що мав кількісну перевагу. Берегові укріплення дозволили закрити усі слабості самурайського війська. Основою оборони був дальній бій і маючи захист у вигляді валу, воїни безкарно вели обстріл. Також за рахунок того, що самураї на той момент це все ще кінні лучники, японці мали змогу активно змінювати позиції у випадках коли ворог атакував з двох або більше напрямів. Човни, на яких самураї здійснювали рейди на кораблі ворога теж мали велике значення. Як було зазначено вище, самураї в першу чергу воїн-дуеліст, а нічна атака на великий корабель скоріш за все викличне паніку як мінімум серед екіпажу. В свою чергу невеликий загін самураїв зможе швидко вбити ворожих командирів і відступаючи пошкодити судно чи взагалі повністю його знищити. Так,

¹ Жуков А. Е. История Японии. 659 с.

² Р. Д. Сисэй. История сегуната. С. 288

значний вклад у перемогу японців внесли сили природи, проте незважаючи на це, можна сказати, що після першого вторгнення були зроблені правильні висновки і створена дійсно ефективна оборона.

Проте незважаючи на перемогу, в деякому сенсі вона викликала нові проблеми для держави. У битвах з монголами брало участь багато самураїв, деякі з яких змогли проявити себе. За це вони чекали нагород від бакуфу у вигляді земель і титулів. Але Японія на той момент просто не могла дозволити собі подібні акції. Так, втрати у війні були значні, однак на подарунки від держави претендувало також і духовенство. Справа у тому, що до 15 серпня 1281 року японці розуміли усю загрозу. По всій країні у храмах молилися за перемогу і знищення ворожого флоту тайфуном сприймалося як допомога від самих богів¹. Тому значна частина сект вимагало від бакуфу виділити їм почесні за подібну роботу. Таким чином Японія опинилася у кризі, де величезна кількість коштів та ресурсів витрачалися на воїнів та духовенство, до того ж загроза монгольського вторгнення все ще була можливою і підготовка на цей випадок не відмінялася ще досить значний проміжок часу. Позиція Ходзьо у державі стала нестабільною, так як на нагороди претендувало багато людей, і задовольнити усіх було неможливо. Окремо слід визначити розвал стану бусі. Перемога у війні проти нападників, призвела до сильнішого розшарування серед самураїв, частина з яких стала повноцінними землевласниками а інші представляли умовно середній клас, елітних воїнів та нижній куди входили представники рядових військ².

2.4 Кінець періоду Камакура

Проблеми у Японії дали про себе знати під час регентства Ходзьо Такатокі у 1315 році. Маючи на той момент стабільну позицію у державі і значну владу, Такатокі всю політичну діяльність переклав на своїх радників, а сам він присвятив своє життя розвагам. Деякий час подібна ситуація не

¹ *Брайант Э.* Самураи: элитные войска... С.18

² *Рубель В. А.* Історія середньовічного Сходу... С.193

викликала проблем, проте приблизно за кілька років до 1321 управителем клану Ходзьо став Нагасакі Такасуке¹. На своєму пості він мав величезні обов'язки і можливості, якими користувався. Так, під час його діяльності значно збільшилися випадки корупції з різних питань. Дійшло до того, що у 1321 році виник конфлікт щодо меж земельних володінь у провінції Муцу між двома родичами. Бажаючи розширити свої наділи, обидва відправили до Такасуке хабарі і обидва були їм прийняті, але проблема вирішена не була. У відповідь на це у провінції почалося повстання самураїв, яке війська бакуфу не змогли придушити². Фактично таким чином бунтівники відмовлялися від зв'язку з шьогунатом і від виплат данини, і з одного боку це не на стільки страшна поразка, яку можна було з часом виправити на перемогу, але з іншого ця ситуація мала символічний характер. Подібний акт показував, що клан Ходзьо слабкий і не здатний силою тримати владу над самураями і це додавалося до їх вже забрудненої репутації маніпуляторів, корупціонерів що не мали легітимної влади, а лише прикривалися фамілією Мінамото. Ситуація погіршилася коли у роді Ходзьо почали виникати нові протиріччя. Такатокі вирішив позбавитися управителя свого клану, через особистий конфлікт, але зазнав невдачу після чого інформація про це поширилася країною. Невдоволення кланом регентів призводило до локальних повстань от місця к місцю і в результаті цим скористалася одна особа.

У 1318 році новим імператором став Го-Дайго³. На той момент ще імператорська родина ще була розділена на дві гілки і саме рід Ходзьо заради компромісу міняли государів щоб представник кожної гілки міг отримати титул. Однак для столичної аристократії і імператорів в цілому подібний уклад викликав невдоволення. Ходзьо за своїм походженням не були настільки благородними як Мінамото та їх положення фактично як вищої влади не було легітимним і можливість з їхньої сторони змінювати імператорів за бажанням

¹ Р. Д. Сисэй. История сегуната...С. 300

² Там само. 301

³ Елисеєфф В., Елисеєфф Д. Японская цивилизация / пер. с франц. И. Эльфонд. Екатеринбург: У-Фактория, 2005. С.155

була обурливою. Подібну думку розділяв і Го-Дайго і протягом свого правління почав збирати союзників у боротьбі проти диктатури Ходзьо¹. Один із прихильників государя Фудзівара Сукетомо у 1324 році отримав наказ заручитися підтримкою одного із представників бокової гілки Мінамото із провінції Сінано та ще кілька знатних родів². Про це дізналися Ходзьо і діючи на упередження знищили можливих союзників імператора, а у 1325 році захопили у полон і самого Сукетомо. Стало очевидно, що Го-Дайго готує виступ проти шьогунату³, але фактичних доказів цьому не було і тому між Такатокі та імператором почав нарощуватися конфлікт, який переріс у відкрите протистояння у 1331 році.

У тому ж році імператор Го-Дайго та наближенні до нього люди почали готувати заколот. Втім, про це дізнався Такатокі і у 1331 році відправив війська на придушення опозиції Го-Дайго. Через те, що повстанці ще не встигли зібрати основні сили, самураї Ходзьо зайняли Кіото і заарештували частину союзників государя. Проте сам імператор разом з лояльними йому воїнами укриття знайшов в укріпленому храмі Касагі неподалік від міста Нара⁴. В той же час вірний імператору самурай на ім'я Кусонокі Масасіге, який походив з віддаленої гілки роду Мінамото, зайняв фортецю Асакаса у провінції Каваті. На союзників імператора почали наступати сили Ходзьо, які з часом завладіли фортецею а Кусонокі втік. Одночасно з цим було захоплене укриття імператора, а сам він був засланий на острів Окі у 1332 році⁵. Хоча Ходзьо мали деякі успіхи у конфлікті що розгорнувся, своїми діями вони все одно загнали себе у глухий кут. Захоплення імператора Го-Дайго не принесло ніяких результатів, повстання лише з більшою силою виникали у різних частинах країни і у тому ж 1332 році майже вся Західна Японія відкрито

¹ *Брайант Э.* Самураи: элитные войска... С.19

² *Жуков А.Е.* История Японии... С.201

³ *Хироаки С.* Самураи: история и легенды... С. 181

⁴ *Кодзима-хоси.* Повесть о Великом мире / перевод с японского В. Н. Горегляд. СПб.: Петербургское востоковедение, 1992. 3,3.

⁵ *Хироаки С.* Самураи: история и легенды... С. 181

виступала проти шьогунату¹. Втім остаточна поразка Ходзьо була спричинена тим, що їх зрадили. Клани Ніта та Асікага, виступали проти своїх сюзеренів, і змогли захопити спершу Кіото а потім Камакура, а Такатокі, був змушений закінчити життя самогубством².

Влітку 1333 року диктатура роду Ходзьо була повалена³, а разом і з нею припинив існування шьогунат Мінамото. Імператор Го-Дайго отримав усю повноту влади у Японії ставши саме фактичним правителем а не номінальним. Проте він опинився у складній ситуації. Незважаючи на те, що Го-Дайго як політик і лідер значно перевершував своїх предків, які підіймали подібні повстання, однак результати конкретно даного конфлікту не залежали від самого імператора. У більшості клан Ходзьо сам підготував свій занепад. Регенти цього роду своєю політичною діяльністю переходили усі межі і тільки збільшували кількість своїх ворогів. До того ж більшість кланів клялися у вірності шьогунам і роду Мінамото, але ніяк не Ходзьо, тому під час повстання не були нічим обмежені. Їх репутація не могла бути забруднена, бо виступали вони проти регентів, які фактично узурпували владу. Го-Дайго скористався слушним моментом, але одночасно з цим сам потрапив у своєрідну пастку. У 1333 році імператор був оточений не тільки лояльними йому самураями та аристократами але і людьми для яких було важливіше тільки скинути Ходзьо чи тими, чия надійність була під значним питанням. Одне протистояння закінчилося, але назрівав новий конфлікт.

2.5 Період Муроматі

Самурайський стан, поклав початок нового етапу японської історії. На мою думку, це можна взагалі назвати початком безпосередньо історії самостійної та самобутньої країни, яка тісно пов'язана з сучасністю. Проте початок нових перетворень проходив невід'ємно від багатьох тенденцій, що

¹ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история. URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/06.html/> (дата звернення 13.04.2023).

² Стрельцов Д. В. История Японии. С. 107

³ Брайант Э. Самураи: элитные войска... С.19

сформувались задовго до цього. Так, новий режим влади, з шьогунем на чолі, достатньо швидко став подібним до минулого. Смерть Мінамото-но Йорітомо стала можливістю для клану Ходзьо встановити своє регентство. Подібно до роду Фудзівара до цього, впливова аристократична родина допомогла зробити переворот, зберігати майже абсолютну вірність діючому правителю максимально довго і після його смерті мирно, але стрімко захопити владу. З одного боку Йорітомо зробив все, щоб знищити усіх легітимних конкурентів, які теоретично могли претендувати на владу у країні. Він забезпечив своїх спадкоємців безпечним, на перший погляд, майбутнім. Проте одночасно з цим він знищив і багатьох своїх потенційних союзників. Ходзьо, які за життя Йорітомо піднялися на найвищі позиції у державі, просто не мали конкурентів. Клан мав майже повну монополію на адміністративні посади. З іншого боку, новий конфлікт підігривався за рахунок вже нових причин. Ходзьо встановивши своє регентство, не мали сміливості одразу повністю зайняти титул шьогуна, через що їхня очевидна домінація у країні, викликала невдоволення і давала можливість потенційним ворогам підкріплювати потенційний виступ аргументом протистояння узурпаторам. І одночасно з цим залишалася імператорська сім'я, представники якої також могли претендувати на владу. Така ситуація і стала кінцем першого шьогунату. У нестабільні часи, коли клан Ходзьо занепав, у масштабному конфлікті був зруйнований режим, який проіснував сто п'ятдесят років. Реставрація Кемму¹, стала перехідним етапом у подальшій соціальній еволюції Японії.

Кінець періоду Камакура став для Японії вибором з двох векторів подальшого розвитку. Два альтернативні варіанти, з одного боку подальша еволюція воєнної диктатури та домінування військового стану, з іншого, повноцінна монархічна країна з імператором на чолі. Здавалось би, нове протистояння було звичайною боротьбою за владу, але при цьому мало визначити глобальне майбутнє. Для обох випадків, характерною рисою було б

¹ Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу: Підручник. К.: Либідь, 2002. С.195

продовження відсторонення від китайської соціальної моделі, однак при цьому можливість стати подібним до найближчих азійських країн.

Повалення шьогунату Камакура та зникнення клану Ходзьо, призвело до початку нового, нестабільного періоду у Японській історії. Імператор Го-Дайго, зміг зайняти престол і дійсно стати правлячим, а не формальним монархом. Його позиції підтримували деякі самурайські родини, серед яких було багато людей вірних і надійних. Однак, вважаючи що під час конфлікту з Ходзьо, частина нинішніх імператорських союзників швидко змінили сторону, зрадивши своїх сюзеренів. Для таких людей нестабільна ситуація після війни, була чудовою можливістю отримати більше влади. Імператор нагороджував усіх своїх союзників, роздаючи землі, титули і пости при дворі, однак, коли одні клани залишались повністю задоволеними, інші готували новий виступ.

Асікага Такаудзі скористався можливістю за першої нагоди. У країні розгорталася регулярні повстання і лояльні імператору війська не мали спокою, розбираючись з проблемами у різних частинах Японії. У 1335 році¹, один із останніх представників роду Ходзьо, а саме Токіюкі, зміг зібрати невелике військо і захопити ставку шьогунату у Камакура. Асікага виступив на придушення повстання, зібрав достатню кількість людей і розбив самураїв Ходзьо, захопивши місто. Варто також зазначити, що дана кампанія була проведена без дозволу, Асікага виступив не повідомляючи імператора², це наводить на думку, що Го-Дайго або його радники на той момент вже не довіряли Такаудзі у повній мірі, або, скоріш за все, він просто не входив у коло найближчих людей правителя. Після успіху, Такаудзі розпочав відкриту війну проти двох союзних імператору кланів Ніта та Кусонокі. Поки лояльні діючий владі сили знаходились в одній частині країни, повстанці вдарили по відносно незахищених землях, зайнявши при цьому вигідні позиції на сході країни. Тут

¹ Жуков А. Е. История Японии. С древнейших времён до 1868 г. Том I. М.: РАН, 1998. С.234

² Там само. С.234

зазначу наступний аспект. Загалом, дослідники теми вважають те, що реставрована імператорська влада була дискредитована діями Го-Дайго¹. Причиною були реформи та розподілення земель, якими була незадоволена значна кількість населення. Перш за все, після завершення конфлікту, далеко не всі самураї, що виступали на боці імператора отримали відповідні нагороди, більш того, деякі з них не у результаті перших трьох років не отримували абсолютно нічого². Одночасно з цим зростали податки не на користь стану бусі, і одночасно з цим, зміцнилися позиції столичної аристократії³. Також додаю свою думку, а саме те, що правлячий імператор був чимось стороннім для тогочасного культурно-соціального простору. Як мені здається, для самураїв було нормою визнавати над собою владу воїнів, а не аристократів без військового досвіду. Проте не зважаючи на таку картину, Коли Такаудзі почав майже відкрите протистояння з діючою владою, не весь його клан підтримав цей виступ⁴. Таким чином виходить те, що значну кількість самураїв все ж таки влаштував імператор як правитель настільки, що вони були готові за нього битися навіть зі своїм прямим володарем та родичами.

У такій ситуації опинилася Японія на момент 1335 року. Повернення вже режиму з бакуфу на чолі стикнулося з новою, крихкою та невпевненою владою імператора Го-Дайго. Однак Асікага Такаудзі був достатньо рішучим як лідер і вправним як полководець. Взимку 1336 року, він зміг зайняти Кіото. Військова диктатура почала своє відродження і це значно підсилило авторитет клану Асікага. Багато з тих, хто не приймав участі у конфлікті, після такого успіху одразу перейшов на біг переможця. Але Такаудзі не зміг повністю зайняти столицю, не маючи достатньо сил щоб розподілити їх по місту⁵. Так, лояльні імператору самураї та монахи-воїни з храму Енрякудзі змогли вибити

¹ Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу... С.196

² Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу... С.196

³ Там само.

⁴ Там само. С.197

⁵ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

Асікагу зі столиці, змусивши його відступати захід країни, на острів Кюсю¹. З одного боку, становище повсталих було критичним і смерть Такаудзі означала би фактичну поразку, однак як і було зазначено вище, він зміг заручитися допомогою достатньої кількості бусі. Тут варто зробити відступ і додати один важливий, на мою думку, момент. Справа у тому, що на Рюкю, незадовго до того, як залишки Ходзьо захопили Камакура, сталося повстання і Такаудзі, за власною ініціативою чи за наказом відправив частину своїх воїнів подавляти це повстання². Так, на момент того як в нього з'явилася можливість захопити владу, він користувався обмеженими силами, через що можна окремо підкреслити його прекрасні навички лідера та дипломата. Відступ на Кюсю хоч і був фактично проявом нездатності тут і зараз битися з імператорськими самураями, але з глобальної точки зору це був виважений крок. На острові, нового шьогуна підтримували могутні клани Сімадзу, Соні і Отомо. У свою чергу, оплотом ворогів Асікага був лише клан Кікуті³, які вступили у битву проти шьогуна, однак були зазнали абсолютну поразку, що відкрило Такаудзі можливість з новими силами виступати на столицю.

Армія Асікага стрімко направлялася до столиці. Такаудзі вирішив розділити свої війська на дві частини, відправивши одну суходолом а другу внутрішнім морем⁴. Таким чином армія була прикрита зі сторони води і одночасно з цим могла стабільно отримувати підкріплення з Кюсю. До того ж варто зазначити, що клани з острова Сікоку, також відкрито виступили на боці Такаудзі, надсилаючи йому підкріплення. У свою чергу зі сторони столиці їм на зустріч виступили самураї клану Ніта, однак, зазнавши кілька поразок були змушені відступати, поки їх не оточили у фортеці Іті-но Тані. Позиції лояльних імператору військ були під загрозою, оточений клан Ніта не міг витримати навалу ворожої армії, і навіть отримавши підкріплення, вони б все одно

¹ Жуков А. Е. История Японии. С древнейших времён до 1868 г... С.235

² Рубель В. А. История средневекового Востока...С.197

³ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

⁴ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

уступали чисельністю союзникам Асікага. Кусонокі Масасіге, запропонував імператору Го-Дайго план, згідно з яким необхідно було залишити столицю, заманивши туди Такаудзі, для якого захоплення міста було першочерговим завданням. Однак зайнявши Кіото, сили Асікага опинились би в оточенні, де Ніта могли продовжувати атакувати з тилу, а самураї Кусонокі, разом із союзними монахами-воїнами як основна сила¹. Проте Го-Дайго наказав зустрічати ворогів у відкритому бою, кинувши усі доступні сили на допомогу Ніта. Лояльні імператору сили встигли об'єднатися, самураї Ніта взяли на себе оборону узбережжя між річками Мінато та Ікута, у свою чергу армія Кусонокі утримувала підходи суходолом на півночі, ставши до річки Мінато спиною. У ході битви сили Асікага що висадились на берег витіснили Ніта, і стрімко змогли оточити Кусонокі. Після запеклої битви, його військо було розбито, а сам Масасіге загинув. Ця протистояння увійшла в історію під назвою Битва при Міноготава, поруч з сучасним містом Кобе², яке і було вирішальним у цьому конфлікті³. Фактично, війська імператора зайняли не вигідні позиції, які змушували їх приймати удари з двох сторін. При цьому для оборони узбережжя знадобилась би значна кількість воїнів, коли атакуючим з води військам достатньо було лише вибрати безпечне для висадки місце. На суходолі, навіть вважаючи фактор річок, Кусонокі довелось приймати натиск Асікага на відкритому просторі.

Ця перемога, стала початком нового періоду. Асікага Такаудзі, скористався ситуацією з найкращим для себе результатом. У 1338 році він проголосив себе шьогуну⁴. Був проголошений також і новий імператор, щоб підкріпити стабільність режиму та забезпечити йому легітимну підтримку. Однак незважаючи на те, що боротьба за владу була важкою, новий шьогунат не зміг добитися абсолютного миру. Го-Дайго втік зі столиці, перебравшись у

¹Тёрнбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

²Рубель В. А. История средневекового Востока...С.197

³Рубель В. А. История средневекового Востока...С.197

⁴Тёрнбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

гори Йосіно, на південь від столиці, що стало оплотом для продовження боротьби. Так починаючи з 1336 і до 1392 року у країні існувало два імператорських двора, північний, під контролем клану Асікага, і південний вільний від регентів. Але фактично, з боку півдня, протистояння перестало мати сенс. Го-Дайго помер у вересні 1339 року, передавши свій престол а також ідею захоплення повної влади у країні своєму дванадцяти річному сину. Окремо варто додати, що вірний імператору самурай Ніта Йосісада загинув у 1338 році. Так, вірні престолу самураї залишалися, однак це у першу чергу були клани Ніта та Кусонокі, які воювали не за конкретну ідею а за своїй присяги Го-Дайго. Так, країна все ще була розділена, однак справа була повністю програною, що, вірогідно розумів і Такаудзі, який після кількох років більш-менш активного протистояння і розгрому клану Кусонокі у 1348 році, припинив активні дії проти південної гілки імператорської родини. З іншого ж боку, подібний розкол для окремих кланів був можливістю досягнути власних цілей. Так, після першої половини чотирнадцятого століття, деякі з самурайських кланів переходили з боку на бік у вже замороженому конфлікті двох імператорських дворів, намагаючись, використовуючи підтримку певної сторони як привід, досягти власних цілей, зокрема для можливості отримати певні привілеї від вдячного правителя.

До 1185 року, Японія знаходилась у застої. Закрившись у собі, країна почала період довгого миру, однак з часом, на тлі цих часів, аристократичні роди, поступово, але захопили майже всю владу. Імператор став формальним монархом, символом без можливості впливати на щось власними руками. У таких умовах, аристократи ділили владу між собою, безкінечно ведучи боротьбу. Проте така боротьба і відсутність зовнішніх ворогів ослабила знать ззовні. У них не було власних армій, і довгий час вони були впевнені, що їх єдина загроза - це люди подібні до них. Протистояння велись в першу чергу у тіні і у межах столиці. Самураї, які сформувалися без втручання зовнішніх сил, самі поступово стали учасниками столичних конфліктів. Спершу як зброя, але

з часом як повноцінні гравці у політичній грі, яка велася кланом Фудзівара. Зайнявши високі пости у державі, лідери військових родів вже самі фактично стали представниками влади, поступово витісняючи іншу знать з керуючих посад при дворі. На момент 1180 року, очевидним стало те, що самураї керують країною і що їхні дії вирішують подальший вектор розвитку Японії.

Закріпленням військової диктатури стала війна Гемпей. У п'ятирічному кривавому протистоянні, самураї билися по всій країні намагаючись повністю захопити владу у країні. Жодна з інших політичних сил тих часів не могла претендувати у цьому конфлікті на щось конкретне. Їхня участь у війні була спробою або повернути частину свого становища, як у випадку Фудзівара, або відстояти свої позиції, що і робили великі храми, які виступаючи на боці Мінамото демонстрували свою лояльність і одночасно з цим силу і незалежність. 1185 рік, Клани Мінамото переміг, його лідер Йорітомо став шьогун. Новий титул вже був відомий у країні, однак після війни Гемпей набув нового значення. З того моменту у країні було фактично два центра влади, імператорський двір у Кіото і бакуфу, тобто військове керівництво, у Камакура. З одного боку таке розділення адміністрації не сприяло єдності Японії, але з іншого боку Йорітомо зробив хитрий крок. Він не знищував старі інститути влади, через що після масштабного конфлікту у державі не сталось нового протистояння. Багато представників старої аристократії були прекрасними кандидатами на державні посади, що і активно використовував новий режим. Одночасно з цим, поява другої столиці і також крупного соціально-економічного центру сприяло розвитку в усіх сферах суспільства.

Проте криза влади знову стала основною проблемою у країні. Йорітомо створив ідеальні умови для своїх дітей, але завчасно помер і залишив їх у руках своїх союзників, які не довго дбали про спадок свого сюзерена. Ходзьо стали регентами при шьогунах і хоча це не було проблемою глобальною, однак чвари на тлі відсутності єдиного сильного лідера давали о собі знати. З іншого боку, Японія була достатньо сильною країною на зовнішній політичній арені.

Монгольське вторгнення могло поставити державу у залежне становище, однак бакуфу змогло швидко організувати оборону і зібрати військо, що зустрічало ворогів єдиним фронтом. Так, значний вклад у перемогу японців зробили сили природи, але якісно підготовлена оборона теж була важливим фактором у перемозі, через що, монгольські сили не змогли висадитись на островах. Наймогутніша на той момент імперія, не завоювала Японію, єдність країни на цьому тлі мала розквітнути. Втім, протиріччя лише посилювались. Центральна влада стала слабкою, а позиції Ходзьо у ролі регентів викликали тільки незадоволення. Для багатьох це було ідеальною причиною, якою можна було виправдати свої спроби захопити владу. У вихорі цього тихого кипіння, з'явилася особа, навколо якої зібралися люди здатні на повстання. Імператор Го-Дайго був повноцінним правителем, який, як мінімум, вмів робити вигляд що йому не все одно стан країни. І разом з цим він намагався впливати на внутрішню політику, наскільки йому дозволяв це його титул. Під його керівництвом, був знищений режим клану Ходзьо, але імператор не правив довго. Військова диктатура була реставрована і вже клан Асікага став правити країною. На мою думку, у імператора як інституту формальної влади не було шансу захопити владу реальну. Так, у Го-Дайго була сильна підтримка, він спирався не на якісь окремі сили а на представників стану бусі, які домінували у країні на той момент. Але тому і був зроблений наголос на всій імператорській владі. Го-Дайго зібрав людей не навколо свого титулу, а навколо своєї особи. Одночасно з цим, багато його прихильників, вірогідно були люди, які у першу чергу шукали можливостей покращити саме власне становище. Таким чином після закінчення конфлікту, імператор залишився з зав'язаними руками. Його дії викликали інтерес оточуючих і будь-яка помилка чи невдоволення могли привести до відкритого виступу, вважаючи окремо і те, що для того суспільства особа імператора все ще залишалася у першу чергу сакральним символом, а не правителем. З іншого боку можна виділити ще один аспект. Військова диктатура прижилася у Японії. Подібний режим влади викликав протиріччя, проте міцно тримався на ногах. Держава могла швидко

реагувати на нестабільні ситуації і підтримувати відносний мир. При цьому, на момент 14го століття, домінування стану бусі, не було завадою економічного та культурного розвитку а навпаки, можливо не на пряму, але сприяв прогресу. Втім, відновлення військової диктатури стало початком нового та кровопролитного етапу у Японській історії.

Розділ 3 Період воюючих провінцій

3.1 Недовгий “мир”

На відміну від минулого періоду, період Муроматі почався нестабільно. Хоча режим шьогунату був відновлений, а клан Асікага, що стояв на чолі, фактично знаходився на піку своєї могутності, країна була розколота на дві частини. Дана ситуація, була ґрунтом для постійних конфліктів і одночасно з цим підсиленням сепаратних настроїв. Розділення імператорського двору на північну та південну династію спонукало людей для боротьби, проте у середині чотирнадцятого століття ситуація стала патовою і конфлікт почав перетворюватись на формальність. Вже починаючи з 1349 року регулярно проводились переговори, ціллю яких було возз'єднання імператорської родини¹. Втім, бойові дії тривали ще достатньо довго. На момент 1339 року війська південної династії очолював Кітабатаке Тікафуса, який продемонстрував прекрасні навички командира, зумівши навіть захопити Кіото у 1353 році², проте його смерть стала переломила ситуацію на біг клану Асікага. Поступово південна династія здавала свої позиції і у 1392 році була офіційно об'єднана з північною.

Так, пів століття ведучі війну з достатньо сильним суперником, шьогунат Асікага не мав часу для вирішення проблем в інших сферах суспільства. Навпаки, постійний конфлікт, вимагав від бакуфу мати значну кількість союзників, через що регіональні власники землі, а саме регіональні клани, отримували значні привілеї від держави. Намагаючись задовільнити землевласників і запобігти їхньому переходу на біг суперника, Асікага, поступово сприяли створенню нової могутньої сили³. На момент закінчення протистояння, шьогун вже не міг за рахунок сили домінувати над меншими кланами, вся влада трималася на авторитеті і вигоді, яку мали інші сім'ї від конкретного правителя.

¹ Жуков А. Е. История Японии. С древнейших времён до 1868 г... С.237

² Рубель В. А. История средневекового Востока...С.197

³ Там само...С.199

Втім, на момент 1392 року, Асікага ще зберігали достатню силу та авторитет для того щоб контролювати країну і представляти з себе єдине центральний уряд. Третій шьогун, Асікага Йосіміцу, був правителем вправним, розумним та жорстоким¹ і це сприяло його змозі підтримувати контроль у країні. При цьому, при правлінні Йосіміцу, можна навіть підкреслити те, що клан Асікага знаходився на вершині своєї величі². Район Муроматі у Кіото, від якого і взяв назву період, став резиденцією клану і був дорого забудований, а за межами міста був споруджений так званий золотий павільйон, відомий також під назвою Кінкаку³. Дана споруда на той момент, виконувала роль урядового центру. Велич цієї резиденції підкреслювалась тим, що частина будівлі була обкладена золотим листом. З одного боку, витрати на подібне вказують на дійсно прекрасне становище клану, який міг не тільки силою, але й і матеріально продемонструвати свій статус, при цьому вважаючи те, що на той момент у країні ще не було явної економічної кризи. З іншого боку, будівництво такого палацу, з іншого боку показувало занепад інституту влади імператора, який поступово, але переставав бути навіть формальним лідером⁴. Йосіміцу, під кінець свого життя займав позиції більш характерні для повноцінного монарха, ніж для верховного полководця чи просто значного політика. Так, наприклад, аристократичні родини, що до того продовжували існувати незалежно від самурайських родів, стали поступово підкорятись шьогуну, який мав змогу дарувати землі, титули та привілеї⁵. Більш того, Йосіміцу намагався і фактично створити нову правлячу династію. Вважається, що він хотів зробити свого сина Йосіцугу, імператором⁶, на що у нього навіть вистачало сил, бо імператорська родина на той момент була майже повністю залежна від клану Асікага, який виступав її покровителем.

¹ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

² Мейсон Р., Кайгер Д. Краткая история Японии / перевод с англ. В. Степанова. М.: Азбука-Аттикус 2020 С.35

³ Там само.

⁴ Мейсон Р., Кайгер Д. Краткая история Японии... С.35

⁵ Стрельцов Д. В. История Японии... С.123

⁶ Там само.

Одночасно з цим, як і було зазначено вище, Йосіміцу, у випадку необхідності, міг підтримати свої позиції у державі і силою. Спершу у 1389 році, могутній клан Токі спробував підняти повстання проти Асікага, але зазнав невдачі. Так і у 1391 році, проти шьогунату виступила частина клану Ямана. На той момент, ця родина утримувала під своїм контролем одинадцять провінцій, що було шостою, за адміністративним розділенням, частиною країни. Маючи значні землі, в середині клану проростали масштабні протиріччя. Родичи конфліктували один з одним намагаючись розділити владу, чим і намагався скористатись Йосіміцу, підбурюючи різні сторони. Центральна влада була зацікавлена в ослабленні подібних родин, однак, частина родини вирішила виступити проти шьогуна, а саме Ямана Міцуюкі та Ямана Удзікіє, кожен з яких володів двома провінціями. Ці події отримали назву смута років Мейтоку¹, за девізом правління тих часів. Сили Ямана, хоч і представляли значну загрозу для Асікага, були розбиті, що стало причиною подальшого розвалу клану, який втратив владу над більшістю своїх провінцій. Вірогідно, цей виступ був спровокований самим шьогунтом, щоб отримати змогу легально позбавити потенційно ворожий клан сил і одночасно з цим не спровокувати своїми діями інші впливові родини.

Через декілька років, а саме у 1399 році, проти шьогунату підняв повстання клан Оуті. Як і у випадку 1391 року, це була могутня родина, яка володіла шістьма провінціями, дві з яких, Ідзумі та Кіі, знаходились у безпосередній близькості до столиці. Окрім цього, Оуті були у дуже гарному матеріальному положенні, маючи багаті провінції та обмежені торгівельні контакти з континентом². На початку 1399 року, між родиною Оуті та Асікага виникли певні питання, які перші захотіли вирішити силою зброї, збираючи у Ідзумі та Кіі свої війська, що викликало занепокоєння шьогуна³. У повісті про смуту років Оей, зазначається, що причиною виступу проти діючої

¹ Стрельцов Д. В. История Японии... С.122

² Там само.

³ Военная хроника Оэйки / перевод с японского А. Ф. Прасол. М.: росия и АТР 2023 С.108

влади були чутки, що нібито шьогун збирається здійснити напад на клан Оуті, розділивши його землі, а лідера клану Оуті Йосіхіро, буде страчено якщо він приїде до столиці, куди і запросив його посланець Асікага, щоб вирішити конфліктні питання¹. З іншого боку, можливо це не було більшим ніж просто чутки, і могутній клан хотів використати їх як привід для конфлікту, або шантажу влади, намагаючись отримати більше привілеїв. Відмовивши приїхати у столицю на виклик шьогуна, Оуті Йосіхіро, провокує першого на початок відкритого конфлікту. Розклад ситуації на момент початку подій можна назвати доволі нестабільним. Справа у тому, що більшість рідних провінцій клану Оуті, знаходяться на заході країни, і у них немає змоги стабільно отримувати підкріплення, однак, одночасно з цим вони контролюють частину внутрішнього моря, їх основні війська вже у безпосередній близькості до столиці і одночасно з усім цим їх справу готові підтримати інші клани, серед яких були Ямана та Токі, які вже зазнавали невдачу у минулому і хотіли повернути втрачену велич. Проте, сили шьогуна швидко оточили сили повстанців у фортеці біля міста Сакаї, де після декількох штурмів, атакуючі змогли прорватися у стан ворога і знищити їх². Інші клани що повставали, не встигли дібратися до основних сил Оуті і не досягли повноцінних результатів. Так, могутній клан втратив свій вплив, а шьогунат ще один раз продемонстрував країні свою силу і змогу нищити будь-яких внутрішніх ворогів.

Втім, могутність клану Асікага хоч і була продемонстрована з усіх боків, у багатьох аспектах трималася на особі Йосіміцу. Він зміг придушити могутні родини, чиї можливості на той момент, могли дати конкуренцію правлячому клану, таким чином Асікага призупинив процес зростання сепаратних настроїв. Одночасно з цим, діючий шьогун дуже стрімко укріплював свою владу і намагався підвищити статус і роль свого титулу. Історія могла скластись по іншому і Японія пішла би шляхом монархічної

¹ Военная хроника Оэйки... С.110

² Там само. С.122

країни. Однак Йосіміцу помер у 1408 році не встигнувши завершити процес захоплення імператорського престолу. Так, клан Асікага залишався могутньою родиною, однак втративши харизматичного та могутнього лідера, він опинився у складній ситуації. Фактично, після стрімкого розцвіту, так само швидко почався занепад.

3.2 Рух Ікко Іккі

До того як переходити безпосередньо до подій того часу, я зупинюся на Ікко іккі. Даний феномен достатньо не однорідний тому і розбирати його я буду по порядку окремими частинами. Почати необхідно з витоків даного руху, а саме з невдоволених представників селянства. Епоха війн у Японії, починаючи з становлення стану самураїв як домінуючої ланки суспільства у 1180 році і протистоянням двох імператорських дворів у 1336, селяни, фактично, лише спостерігали за подіями. Ця верства населення, була відірвана від життя політичного, з них дуже рідко збирали ополчення¹, їхній зв'язок з державою проявлявся лише у вигляді сплати податків. Тербнул Стівен у своєму дослідженні зазначає, що для селян, час до початку періоду Муроматі був достатньо мирним². Через те, що всі війни мали внутрішній характер, села дуже рідко грабували, а населення нищили. Єдине, що представляло загрозу для тогочасного селянства - це хвороби та неврожай. Також дослідник зазначає, що селянські виступи були для Японії рідкістю. Однак, на мою думку, подібне твердження не відповідає дійсності у повній мірі, вважаючи той факт, що поява самураїв взагалі, часткова як раз пов'язана з необхідністю контролювати незадоволення населення, що і представляли селяни, у окремих провінціях. До того ж вважаючи масштаби внутрішніх війн, я припускаю, що самураї не рідко грабували території ворожих кланів, на які їх господар не претендував у майбутньому. Втім з іншого боку, це можна інтерпретувати як те, що центральна і локальна влада були сильними і викликали страх у селян,

¹ Тернбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

² Там само.

а проблеми які виникали не були настільки масштабними, щоб невеликий виступ міг перетворитися на масштабне повстання в якому брала би участь величезна кількість людей.

Початок періоду Муроматі змінив ситуацію. Окрім тих масштабних конфліктів що продовжувалися у різних частинах країни, центральний уряд почав підвищувати податі для населення. Одночасно з цим підсиленням локальної провінційної влади також сприяло росту поборів. Всі ці фактори призвели до того, що селянство, яке і так мало проблеми у вигляді голоду хвороб і стихії, і ще мало віддавати майже 70 відсотків виготовленого продукту¹, почало поставати. Ці повстанські виступи мали масштабний характер через те, що різні сільські общини могли мати спільну ціль. Окремо варто зазначити, що до таких виступів часто приєднувались самураї низького рангу, чиє матеріальне становище вимагало від них також працювати на землі у відносно мирні часи¹. Такі групи отримали назву іккі - союзи взаємовигідного захисту, що ставили собі за мету безпосередньо захиститися від поборів в жорстокості з боку влади і одночасно з цим, при можливості, добитися певних проступків з боку держави. В умовах коли центральна влада була зайнята вирішенням конфліктів з великими губернаторами, іккі мали змогу не тільки захистити свої інтереси, але й вирости до значної сили маючі велику кількість людей, серед яких були і самураї, що могли повноцінно боротися з регулярними військами.

Також хочу окремо приділити трохи уваги аспекту озброєння. Зазвичай, під селянським повстанням розуміється у першу чергу натовп людей, озброєних інвентарем і без обладунків. Однак стосовно іккі такий образ відповідає дійсності лише на половину. Через величезну кількість війн, навіть прості селяни могли відносно просто роздобути прості обладунки та зброю, знявши їх з тіла минулого господаря². Так, у результаті таке військо все

¹ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

² Там само.

одно поступалось повноцінній армії, але іккі зібравшись змогли декілька разів захопити Кіото грабуючи місто, після чого, добиваючись від влади поступок, наприклад у вигляді знятих боргів¹.

Так, у Японії сформувалась ще одна тенденція, що тільки сприяла подальшим конфліктам і при цьому була прекрасним ґрунтом для більш масштабних та сильних союзів, одним із яких стали так звані Ікко іккі. Втім, коріння формування цього руху уходять на початок періоду Камакура. На той момент у країні з'являлись нові релігійні секти та напрями. Одним з таких напрямів став амідаїзм, течія буддизму, за якою необхідно було у першу чергу поклонятись Будді-Аміді, який обіцяв спасіння після смерті. Дана школа швидко набрала популярність серед мас, бо на відміну від більшості домінуючих на той момент релігійних практик, амідаїзм був значно простішим у розмінні для простих людей. Даний напрям був оформлений у повноцінну секту на межі тринадцятого-чотирнадцятого століть, послідовниками монаха Сінрана, який протягом свого життя проповідував цей напрям, сформувавши більш чіткі його особливості. Так, наприклад, для представників духовенства, що сповідали даний напрям буддизму, була можливість вступати у шлюб. Більш того, Сінран, проповідував те, що це є необхідністю. Окрім цього привабливою особливістю цієї релігійної школи була певна рівність. Будь-яка людина, що ставала приймала цю віру була рівна всім іншим. Так, сам Сінран називав своїх учнів товаришами або послідовниками², намагаючись підкреслити відносну рівність між ними. Після його смерті, послідовниками, на основі проповідей та ідей їх вчителя, була заснована нова повноцінна школа, яка отримала назву Дзьодо-Сінсю, що можна перекласти як істина школа чистої землі³.

¹ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

² Дукачева А.В. Школа Хонгандзи в период сэngoку дзидай. М.: Известия восточного института, 2006 С.84

³ Там само... С.85

Формування Ікко-Іккі, варто пов'язувати з трьома ключовими подіями. Першою стала діяльність восьмого очільника школи Дзьодо-Сінсю – Ренньо, який вів активне проповідання у центральних регіонах країни, що викликало невдоволення представників інших сект, які почали полювання на Ренньо. Це стало причиною того, що послідовники школи почали укріплювати свої монастирі та формувати невеликі загони воїнів-монахів, як це робили інші храми. Можливість захистити свої інтереси і одночасно з цим зростання популярності школи, привело до того, що був сформований перший союз Ікко-Іккі, який був готовий не тільки захищатися але й нападати. Натовп послідовників школи що складався з монахів, дрібних самураїв і селянства був налаштований достатньо агресивно і незважаючи на те, що сам Ренньо проповідував мирний шлях рішення проблем і використання зброї лише для захисту, він не міг втримати велику масу людей, тому Ікко-Іккі вже на момент середини 15го століття почали відносно активно вступати у протистояння.

Другою подією став конфлікт в клані Хатакеяма у 1485 році. У провінції Ямасіро, дві армії після декількох битв не змогли досягти ніяких результатів, проте відступати не бажала жодна зі сторін. Так, протягом довгого часу два війська займали позиції знаходячись у повній бойовій готовності. Через це, асігару, дрібні самураї та місцеве населення, що було змушено готувати солдат, сформували власну групу, яка на кінець 1485 року стала настільки великою, що змогла змусити клан Хатакеяма покинути провінцію а також повернути усі території їх власникам¹. Ці вимоги були виконані і група людей що залишалась, стала частиною руху Ікко-Іккі.

Остання подія, яка фактична стала початком масштабного релігійного руху, який протягом довгого часу представляв велику загрозу для інших даймьо. Володар провінції Кага, Тогасі Масатіка, задля вирішення своїх проблем, заручився допомогою Ікко-Іккі, обіцяючи їм привілеї і можливості в

¹ *Тёрнбулл С.* Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

його володіннях. Однак, отримавши допомогу, і досягнувши своїх цілей він відмовив їм, через що останні повстали і після кількох спроб змогли захопити всю провінцію у 1488 році¹. У результаті, Ікко-Іккі отримали вигідну, хоч і ослаблену, провінцію де в них вже була значна підтримка серед простого населення бо вчення секти вже були там поширені. Тут припущу один момент стосовно того, як провінція була захоплена. З одного боку є дійсно вірогідність того, що минулий даймьо дійсно просто скористався допомогою Ікко-Іккі і не зміг розібратися з наслідками, проте я вважаю, що з точки зору правителя, таке військо для нього було край вигідним, і скоріш за все, представники руху діяли задля захоплення провінції одразу як зрозуміли, що в них є на це можливість.

Таким чином, починаючи з 1488 року, рух Ікко-Іккі отримав повноцінний центр. З того моменту вони могли організувати свою власну невелику державу, вважаючи те, що земель було достатньо а більшість з представників руху були селянами, які могли на цій землі працювати. Перетворившись з простого озброєного натовпу на повноцінне державне утворення, Ікко-Іккі вже могли самі виготовляти зброю та готувати повноцінні війська. Маючи при цьому віру, яка після смерті згаданого вище Ренньо поступово стала зброєю у руках людей зацікавлених у змінах чи фанатиків. Проповіді стали більш агресивними, спонукаючи послідовників секти битися на смерть якщо потрібно. І на відміну від військ даймьо, солдати Ікко-іккі, які вірили у рай після смерті, могли вистояти найжорстокіші битви. На початку шістнадцятого століття, сектою був побудований храм-фортеця Ісіяма Хонгандзі, на місця якого зараз знаходиться замок Осака². Фактично, дану споруду можна порівняти з укріпленими храмами інших релігійних течій, неприступний але при цьому контролюючий невеликий клаптик землі.

¹ Тёрнбулл С. Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

² Там само.

Якщо ж розбирати армію Ікко Іккі, то варто зазначити, що вони все ж таки уступали повноцінному організованому війську. Так, серед них було багато самураїв а селяни і монахи що брали участь у битвах готувались до цього регулярно, і разом з цим бойовий дух цих солдатів був дуже високим. Втім, ця організація все ще поступалася у бою арміям могутніх даймьо. Вони у першу чергу використовували як основу селян, які навіть маючи певне озброєння і навички поступались самураям. До того ж ті даймьо, які у період Сенгоку досягали певних успіхів, також намагалися нормально спорядити і заохотити свої не елітні війська. Окрім цього також додаю те, що судячи з усього, рух Ікко-Іккі поширився лише у центральному регіоні країни. Скоріш за все для інших іккі було набагато цікавіше досягти певних цілей, згорнути свою діяльність. З іншого боку, вірогідно дії локальних даймьо та інших релігійних сект сприяли тому, що секта не розповсюджувалась активно у інших регіонах. Втім, незважаючи навіть на таку ситуацію, Ікко-іккі залишались могутньою силою майже протягом всього періоду. Окремим фактором цього слід виділити і те, що скоріш за все для багатьох кланів секта виглядала як інструмент, який можна використати проти своїх ворогів, від того Ікко-Іккі скоріш за все і отримували додаткову підтримку, що допомагало їм відновлюватись у скрутні часи.

3.3 Початок періоду Сенгоку

Початком періоду Сенгоку прийнято вважати 1466 рік. На той момент влада клану Асікага занепала настільки, що вже не могла дати відсіч у випадку повноцінної загрози. Проте 1467 рік став відправною точкою через те, що виник ключовий і фактично стартовий конфлікт, з якого Японія занурилась у період безкінечних війн. На той момент, вирішувалось питання наслідування титулу шьогуну. Справа у тому, що тогочасний правитель – Асікага Йосімаца був людиною у політиці не зацікавленою. Основна його увага була присвячена особистому життю та мистецтву. Проблемою було і те, що його батько, а саме Асікага Йосінорі, заслуживши репутацію тирана, був зраджений і убитий у

1441 році¹, заливши владу своїм малолітнім дітям, не створивши їм відповідного, надійного оточення, що могло би утримати стабільність у країні. Варто також зазначити, що ця ситуація, була основою загасання влади Асікага. Фактично, новий шьогун був маріонеткою у руках роду Хосокава². Йосімаса, у деякому сенсі, зайняв пост шьогуна не за власної волі і більш того, навіть не маючи бажання займатися цією справою. Тому у 1467 році, він спробував зректися титулу на користь свого брата Йосімі³, який, до того зрікся прав на титул, мав повернутися як спадкоємець. Проблемою даної ситуації було те, що хоч Йосімаса і зрікся свого титулу і обіцяв брату відлучити від наслідування і свого сина, у випадку якщо такий буде. Проте, дружина Йосімаси – Хіно Томіко, народила у 1467 році сина, і не бажала відлучення його від претензій на владу. Таким чином, у достатньо нестабільний час з'явилась проблема наслідування титулу шьогуна, більш того, Томіко, сприяла тому, щоб її сина підтримали і допомогли йому зайняти посаду шьогуна. Невдовзі після народження сина, Томіко надіслала послання голові клану Ямана – Мотітойо, у якому просила допомогти їй⁴. Родина Ямана на той момент стабілізувала свої позиції у державі і більш того, навіть мала значну армію і вплив. Додатково для початку відкритого конфлікту став особистий конфлікт Мотітойо з лідером клану Хосокава, який все ще займав значні позиції у Японії за рахунок шьогуна Йосімі, який також знаходився під їхнім контролем.

Окремо виділю кілька слів, щоб охарактеризувати тогочасну економічну ситуацію. Незважаючи на те, що шьогун Йосімаса, хоч і був маріонеткою і при цьому не бажав брати участі у справах державних, все одно витрачав величезні кошти. Клан Хосокава, вірогідно, теж сприяв цьому, що і призвело до того що скарбниця була пустою. Шьогун витратив величезні ресурси на будівництво власної резиденції, яку навіть не змогли повноцінно завершити як планувалось. Одночасно з цим, уряд проводило масштабні свята,

¹ Мейсон Р., Кайгер Д. Краткая история Японии... С.35

² Рубель В. А. История средневекового Востока... С.200

³ Стрельцов Д. В. История Японии... С.139

⁴ Военная хроника Онинки ... С.178

на які витрачались значні фінанси і ця практика була регулярною¹. Окремо слід зазначити і те, що задля вирішення цих економічних питань, влада тільки підвищувала податки. Так, наприклад, купці мали сплачувати податок кожного місяця, при цьому через регулярні повстання іккі, про які згадувалось вище, часто скасовувались борги на офіційному рівні. Через це, економіка занепала до критичного стану, а торгівці взагалі розчинилися серед іншого населення практично більше не представляючи з себе окрему групу².

Як результат, фактична відсутність центрального приятельства і одночасно внутрішні протиріччя стосовно наслідування, привели до того, що цим скористалися могутні родини щоб встановити, фактично своє регентство на подобі того, яке було у випадку з Ходзьо двома століттями раніше. Так на одинадцять років у країні розгорілася величезна війна, яка увійшла в історію під назвою війна років Онін.

З обох боків були зібрані величезні армії. Західний блок, який представляли Ямана і який підтримував сина Томіко, зміг виставити військо, загальна кількість якого перевищувала сто тисяч. У свою чергу східний блок, який очолювали Хосокава і билися намагаючись зберегти актуальну ситуацію, зібрав ще більшу армію. У результаті обидві сторони зіткнулися у кровопролитних битвах за околиці Кіото. Коли стало очевидно, що немає третьої сторони, яка зможе вгамувати протистояння, і те, що перемога у війні зможе відкрити нові перспективи, поступово до битв почали приєднуватись і інші військові родини. Так у перший же рік, на бік Ямана виступили Оуті, які були ослаблені після придушеного до цього повстання у 1399 році, однак при цьому змогли висунути достатню кількість воїнів, щоб переломити результат початкових битв на бік Ямана. Хосокава були оточені у Кіото, однак вже їм на допомогу почали стягуватись різні родини, що сприяло продовженню протистояння. Втім, битви між настільки величезними арміями на відносно

¹ Военная хроника Онинки ... С.175

² Там само. С.176

невеликій території привели к страшним руйнуванням. Кіото був розграфлений і спалений до тла¹. Обидві армії, знекровлені від постійних боїв поступово, однак припинили активну боротьбу у центрі країни. Якщо на момент початку битви були регулярними і зі значними втратами, то через кілька років це перетворилось на пасивне утримування позицій². У 1473 році вже загинули обидва лідери Хосокава Кацумото та Ямана Мотітойо, що очолювали сторони на початку конфлікту. Це призвело до заключення миру між Ямана і Хосокава, проте війна продовжувалась. Не маючи можливості отримати якісь значні досягнення, лідери менших кланів переключились на локальну боротьбу в інших провінціях, намагаючись використати ситуацію максимально вигідно для себе.

У 1477 році офіційно було завершено війну Онін. Столиця була знищена, могутні клани знекровлені, а країна розорена. Останній аспект, був скоріше результатом економічної кризи, ніж прямого розграбування. Податки все ще були величезними і селяни ледве могли пережити ці важкі часи, економіка стояла на місці і не розвивалась. Кількість повстань з боку селян тільки збільшувалась і збільшувався авторитет групи Ікко-Іккі, які були описані вище. Значна частина населення бачила результати актуального режиму, і їх це не влаштовувало, що і було ідеально для проповідників. При цьому всьому, можна спостерігати остаточний занепад клану Асікага. У протистоянні вони приймали участь лише як причина, фактично не маючи змоги впливати на будь-які події. Після війни, шьогуні вже не мали підтримки могутніх родин і не могли лише існувати, подібно до імператорської родини, виконуючи формальну функцію символу. Разом з усім цим, могутні родини, які здавалось володіли значними територіями та владою, зазнали кризи. Фактично, країна розпадалась на частини і не було нікого хто міг би цей процес зупинити.

¹ Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу... С.200

² Жуков А. Е. История Японии. С древнейших времён до 1868 г... С.239

Завершення війни Онін стало початком розвалу країни. Усі сили, які могли представляти центральну владу були настільки ослаблені і не зацікавлені у проблемах інших частин країн, що Японія перестала існувати як єдина країна. Новою тенденцією стало розповсюдження так званих даймьо. Фактично, лідери великих кланів таких як вже згадані Ямана також були даймьо, однак їм на зміну прийшли нові. Фактично, тенденцію можна коротко описати так: молоді та відносно невеликі клани змогли значно піднятися на фоні постійних конфліктів і заволодіти певними територіями, від декількох поселень до цілої провінції. Дії, за рахунок яких такі люди заволодівали землями не можна назвати благородними. Більшість з даймьо періоду Сенгоку це особи, які підмічали слабкість більш могутньої родини, і силою зброї займали своє становище. При цьому для тенденції характерно і те, що даймьо ставали не тільки представники дрібних самураїв, а й представники найнижчих класів. Ці процеси увійшли в історію під назвою Гекокудзьо, що можна перекласти буквально як нижчий подавляє вищого¹. Даймьо, яких варто краще називати більш точно, а саме сенгоку – даймьо, представляли з себе буквально самостійних правителів. Вони повністю правили своїми землями, при цьому майже не маючи контактів з шьогунатом, імператорським родом чи столичним регіоном взагалі. Такі локальні правителі були повністю незалежні, доти поки могли забезпечити цю незалежність силою.

Втім, така роздробленість мала і позитивний ефект. Якщо для столичного керівництва не була цікава доля простих селян чи проблеми будь-якого характеру у не столичних провінціях, то для даймьо ці питання були власними і часто першочерговими. Для них була пряма зацікавленість в тому, щоб їх селяни не помирили з голоду, тому що це негативно вплине на майбутнє власних земель даймьо. Тому більшість з подібних правителів сприяли розвитку господарства, зменшуючи податки та не втручаючись у справи

¹ *Тёрнбулл С.* Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

сільських общин, які мали лише виплачувати данину¹. Одночасно з цим даймьо сприяли розвитку торгівельних відносин та розвитку ремесла. Багато з таких правителів організовували ярмарки та наймали ремісників для виробництва зброї та обладунків². Також, для даймьо, чий володіння були невеликими, було вигідно використовувати їх максимально, тому у період Сенгоку можна спостерігати збільшення кількості господарських земель³ та пошуки цінних ресурсів, яка місцева влада активно розробляла. Розвиток працював за принципом що гроші роблять гроші. Якщо центральна влада протягом багатьох років лише використовувала ресурси для власного блага, чи сприяючи розвитку лише невеликого центрального регіону. Даймьо отримуючи будь-які ресурси, одразу вкладали їх. Будувались дороги, застави, фортеці а необхідність розміщати своє військо і місця для товарообміну, сприяло появі нових міст неподалік від фортець феодалів. І виникає певний парадокс, Японія знаходилась у кризі, рівень життя був низьким, проте при цьому країна стрімко розвивалась. Ті регіони, які не були цікаві центральній владі раніше, росли і з малонаселених провінцій перетворювались на великі економічні центри з дорогами, містами та фортецями. Таким чином коли держава переживала нелегкі часи, одночасно з цим цей темний час був процесом жорстокої, але еволюції майже в усіх сферах господарства та ремесла.

Тенденція селянських рухів іккі, яке згадувалось вище, продовжувала ширитись, однак, у період безкінечних війн, частина селян зі зброєю утворила фактично, новий соціальний стан. Справа у тому, що поки хтось повставав, інші шукали можливостей. Як і було сказано вище, роздобути певне спорядження не було проблемою, і одночасно з цим для більшості даймьо весь час були необхідні нові воїни. Так і з'явилися асігару, загони легко озброєних селян, які шукали можливості своєю зброєю скористатись і заробити. Такі

¹ Мейсон Р., Кайгер Д. Краткая история Японии... С.36

² Там само.

³ Рубель В. А. История средневекового Востока...С.201

своєрідні найманці, розповсюдились по всій країні і кожен локальний правитель був зацікавлений в їх використанні, бо на це було дві причини. Першою очевидно пряма – для кожного даймьо була необхідна хоч якась армія, якщо він хотів захистити свої володіння. Друга ж причина це те, що асігару не були надійним соціальним елементом, і у випадку коли вони не воювали за когось, вони могли почати воювати за себе, грабуючи та вбиваючи, чи навіть спробувавши Гекокудзьо, скинувши місцевого правителя, місце якого міг зайняти їх локальний лідер. Втім, самі асігару не представляли з себе могутньої сили. Як і було зазначено вище, їхнє озброєння складалось з того що вони знаходили на полях боїв або те що могли вкрасти. Стабільно ремонтувати і свої обладунки і зброю вони не могли, тому і оновлювали свій арсенал так само, як і здобували перший комплект. Одночасно з цим, незважаючи на те, що асігару здобували певний досвід битв і виживання, військами вони були не надійними через низьку дисципліну, не дуже високі особисті якості бійців і часто відсутність мотивації виконувати кожен наказ того, хто користувався їх послугами. Для подібних людей не було сенсу воювати за тих, хто має низькі шанси на перемогу. У результаті навіть дрібні та бідні самураї, були краще озброєнні і мали значно переважаючі особисті навички, що виділяло їх у тогочасних арміях даймьо як своєрідну еліту, в той час як асігару виступали рядовою піхотою, або гарматним м'ясом, все залежало від того, хто вів їх у бій.

Тут я перейду безпосередньо до самих даймьо і їхньої боротьби за владу. Перш за все виділю те, що буде розглядатись у першу чергу одна історична область, а саме центральні та східні регіони Хонсю. Справа у тому, що саме ці області стали самим масштабним полем боротьби між могутніми кланами і разом із цим саме тут можна виділити кілька наймогутніших родин, дії яких найбільше вплинули на історію. На цих територіях билися між собою клани Такеда, Уесугі та Ходзьо¹, втім, всі вони пали перед невеликою

¹ *Тёрнбулл С.* Самураи. Военная история... URL: <http://militera.lib.ru/h/turnbull/05.html/> (дата звернення 10.09.2024).

родиною, яка під час цієї боротьби тільки формувалась, а її голова ще навіть не зміг об'єднати свою рідну провінцію. Також окремо додаю, що у 1542 році, на острів Кюсю прибули перші європейці, які з собою привезли вогнепальну зброю¹, що швидко поширилася серед японських феодалів².

3.4 На шляху до об'єднання Японії.

Протягом періоду Сенгоку, боротьбу вели лідери з усіх куточків країни. У цій постійній бійні, у різних регіонах були ті, хто вистоявши усі битви ставав сильнішим. Так, окремі Даймьо контролювали значні території та мали величезні армії. Проте найуспішнішими серед них стала легендарна трійця – Ода Нобунага, Тойтомі Хідейосі та Токугава Ієясу. Варто зазначити і те, що ці троє були спільниками і фактично разом будували майбутню країну, однак завершити процес довелось лише одному.

Ода Нобунага, народився у 1534 році³. Його батько Ода Нобухіде вів жорстоку боротьбу зі своїми родичами за провінцію Оварі⁴. Вірогідно, даний рід зміг зайняти такі позиції на початку періоду Сенгоку як раз змістивши минулих правителів, через що можна припустити низьке походження сім'ї, проте є свідчення, можливо які у свої часи розповсюджували самі представники роду, що вони походили від дальньої гілки Фудзівара⁵. Цей момент варто виділити не стільки з точки зору благородності роду, а скільки з того, чого він досягнув. За століття, виходець із невеликої сім'ї, зміг завоювати половину країни, що прекрасно демонструє можливості та соціальні тенденції періоду Сенгоку.

У 1551 році, Нобунага очолив свій клан після смерті батька⁶, одразу опинившись у боротьбі зі своїми родичами за Оварі. Так, великий полководець у сімнадцять років проявив себе як лідер і стратег, зумівши об'єднати усі

¹ Мейсон Р., Кайгер Д. Краткая история Японии... С.44

² Рубель В. А. История средневекового Востока... С.200

³ Прасол А. Ф. Объединение Японии. Ода Нобунага. М.: ВКН, 2016 С.89

⁴ Коваленко О. Самурайські хроніки: Ода Нобунага... С.24

⁵ Стрельцов Д. В. История Японии... С.156

⁶ Рубель В. А. История средневекового Востока... С.202

провінцію у 1559 році. Втім шлях до цього, який був прокладений Нобунагою, м'яко кажучи можна назвати кривавим. Фактично, для досягнення цієї цілі і укріпленні своєї одноосібної влади, він перебив майже усіх своїх родичів, включно з молодшим братом¹. Хоча, вважаючи складність ситуації у якій опинився клан, дії Нобунаги можна назвати абсолютно тактичним розрахунком. Оварі була достатньо великою провінцією, володіння якою відкривало шлях до столичного регіону. Сусіди з різних сторін так чи інакше намагались її захопити, через що рід Ода весь час знаходився у фактичному оточені². Будь-які внутрішні протиріччя, стали би зброєю у руках сусідів, чого не міг допустити Нобунага. Він майже знищив свою родину, проте зміг здобути безроздільну владу над провінцією і одночасно з цим показати свою жорстокість і ворогам і підданам. Страх перед своєю особою даймьо здобув, але при цьому він мав і навички дипломата та лідера, заключаючи союзи там, де це необхідно і знаходячи надійних людей, на яких міг покластися. Забігаючи вперед треба також зазначити і те, що Ода проявляв себе справедливим і розсудливим правителем. Він розумів кого треба карати а кого милувати, і одночасно з цим ніколи протягом свого життя не забував сприяти розвитку країни, розуміючи що це підсилює і його самого.

Варто виділити відгук стосовно Оди Нобунаги зі сторони, а саме з боку езуїта Луїша Фроїша, який описуючи даймьо заявляв, що для нього були характерними зарозумілість, пихатість, чванливість та гнівливість, проте одночасно з цим любов до справедливості, товарицькість та здатність проявляти милосердя. Нобунага був людиною дисциплінованою, регулярно тренувався з мечем і у верховій їзді, не приділяв уваги до зайвих розваг. Сам по собі був реалістом, скептично відносився до будь-яких богів та не визнавав загальних авторитетів³. При цьому його оточення, ставилось до Нобунаги з неабиякою повагою, хоча одночасно з цим проявляючи певний страх перед

¹ Коваленко О. Самурайські хроніки: Ода Нобунага...С.29

² Жуков А. Е. История Японии... С.255

³ Рубель В. А. История средневекового Востока...С.203

ним¹. Такий відгук залишив португальський місіонер, який мав можливість особисто спілкуватись з Нобунагою. Знову забігаючи вперед, Ода намагався активно співпрацювати з місіонерами, хоча у більшості це демонструє його розум, як людини, що могла використати будь-яку можливість собі на користь.

Перед тим як переходити до завоювань Нобунаги, слід приділити кілька слів його підготовці до цього етапу, а саме війську. Розуміючи, що самураї не можуть складати більшість війська і стабільно поповнювати їх ряди це проблема, Ода значну увагу приділяв асігару та ополченню. Перш за все ополченці що збирались на його землях проходили повноцінну підготовку. При цьому, вважаючи той факт, що прості селяни не були воїнами, Нобунага зробив наголос на посиленні їхньої живучості та стійкості². Так, клан Ода у бою використовував довгі піки, якими міг дуже ефективно протидіяти ударам кавалерії, фактично знищуючи перевагу вершників. З іншого боку, ополченці та асігару з піками могли довше не підпускати до себе піхоту ворога і одночасно з цим формуючі тісне формування, що підсилювало стійкість війська і запобігало завчасній втечі з поля бою. Також, я натикався на моменти, що піхота Нобунаги використовувала легкі щити³. Втім у більшості робіт цьому питанню не надається значення. Однак підкреслю те, що вважаючи той момент, що тогочасна Японія за своїми тенденціями ведення війни була схожа на Європу, де щити також вийшли з регулярного використання, припущу що навіть якщо випадки були але масово піхота Нобунаги не використовувала їх. Пізніше, Нобунага почав активно співпрацювати з Європейськими торговцями, задля отримання від них вогнепальної зброї⁴. Введення рушниць на озброєння, дало значну перевагу війську Оди. Взагалі, порохова зброя була завезена раніше, і навіть мала великий попит, втім, японці не мали можливості її виготовляти, а мала кількість того що вони отримували була скоріше додатковим озброєнням ніж основним. Нобунага навпаки,

¹ Жуков А. Е. История Японии... С.255

² Там само. С.256

³ Жуков А. Е. История Японии... С.256

⁴ Рубель В. А. История средневечного Востока... С.203

зосередився на введенні великої кількості рушниць у регулярне використання. Більш того, у його війську вогнепал був зброєю рядових військ, що було з одного боку дорого а з іншого геніально з точки зору стратегії. Навчити селян стріляти з луку чи битися у ближньому бою складно, точніше складно довести їхні навички до потрібного рівня, а у випадку з вогнепалом все значно легше. Від воїнів вимагалось лише навчитися відносно швидко перезаряджати свою зброю. У свою чергу виділяти таку зброю для самураїв було не раціонально, бо вони мали навички володіння традиційними видами. Таким чином війська клану Ода мали велике різноманіття з стратегічної точки зору. Нобунага міг використовувати легку та важку кавалерію для маневрів і швидких атак, легку піхоту з дрібних самураїв для оточення ворога у ближньому бою, важку піхоту з піками для стримування ударів та масштабного наступу, лучників для стабільного обстрілу та стрільців з рушницями, які одним залпом могли прорідити будь-які скупчення ворога, одночасно налякавши їх.

Захоплення рідної провінції відкрила для Оди Нобунаги нові можливості. Формуючи на момент 1559 року свою могутню армію, він зміг захопити сусідню провінцію Міно. Ця перемога не була масштабною, однак за рахунок неї зміг виділитись ще один важливий персонаж того періоду. Тойтомі Хідейосі, походив з самих низів суспільства, він вступив у військо Нобунаги, і так склалося, що даймьо його помітив. Хідейосі проявляв себе у битвах настільки прекрасно, що зміг швидко просунутись по кар'єрній драбині ставши наближеним до Оди самураєм. Зайнявши таку позицію, Хідейосі проявляв значні досягнення і зміг зблизитись з Нобунагою, що можна навіть назвати їх друзями. Як раз під час захоплення Міно¹, Хідейосі проявив себе як вірна і надійна людина, що у деякому сенсі вирішило його подальшу долю.

Втім, успіхи молодого даймьо викликали занепокоєння в його сусідів². У 1560 році, з півдня на Оварі вирушило військо клану Імагава під проводом

¹ Коваленко О. Самурайські хроніки: Ода Нобунага...С.30

² Прасол А.Ф. Объединение Японии. Ода Нобунага...С.110

Йосітомо¹. Ця ситуація була критична для Нобунаги, бо могутній сусід побачивши потенційного суперника, швидко зреагував у той момент, коли Ода ще укріплювали свої позиції. Так, з боку Імагава було зібрано більше двадцяти тисяч воїнів, проти приблизно пари тисяч захисників та трьох тисяч які Нобунага зібрав направляючись на захист Оварі. При цьому варто зазначити і те, що не було великої різниці у якості бійців, що ставило Нобунагу в складне становище. Проте, битва при Окехадзамі, стала проявом геніальності полководця. Імагава змогли зайти в провінцію, захопивши прикордонні укріплення². Швидка та легка перемога ослабила їхню пильність, і тому просування стало повільнішим, а командування влаштувало свято. Втім, Нобунага, з кінним загоном вирішив скористатися слабкістю суперника. Він повів своє невелике військо в атаку під прикриттям сильної зливи, через яку не було видно майже нічого. Хід з його настільки ризикований, наскільки тріумфальним був результат. Кіннота змогла вдарити по табору ворога, сили якого не встигли зібратися³. Самураї Нобунаги стрімко увірвавшись, перебили багато воїнів ворога, більшість з яких у паніці почали тікати з поля бою. У тій битві був вбитий і Імагава Йосітомо. У результаті критична ситуація обернулася для Оди тріумфом. Тут варто виділити кілька моментів. Скоріш за все розвідка клану Імагава знала що Нобунага збирає сили, через що я можу припустити, що вони не очікували атаки з настільки невеликою армією. З іншого боку такий напад був одночасно і божевільним і геніальним. Нобунага ризикнув усім, до того ж злива, яка здавалось зіграла йому на руку, також могла бути і проблемою, бо його розвідка і можливість контролювати поле боя ставала мінімальною. Можливо він розраховував здійснити напад виключно на командирську частину табору Імагава, таким чином обезголовивши суперника. Так чи інакше, але Нобунага отримав блискучу перемогу, через яку занепав клан Імагава і вже не міг бути загрозою для Оварі, і одночасно з цим

¹ Стрельцов Д. В. История Японии...С.156

² Коваленко О. Самурайські хроніки: Ода Нобунага...С.31

³ Мейсон Р., Кайгер Д. Краткая история Японии... С.44

сприяла росту його репутації, за рахунок якої, один із васалів його ворогів підняв проти сюзерена повстання захопивши провінцію Мікава і утворивши з Нобунагою міцний союз¹. Цим васалом був Мацудайра Мацумото, який пізніше змінив ім'я, під яким і увійшов в історію, це був Токугава Ієясу². Парально тим подіям, які будуть описані далі, Ієясу, вів боротьбу на іншому фланзі. Між ним та Нобунагою були розмежовані сфери впливу і напрями можливої експансії. Так, Токугава вибили залишки Імагава у 1568 році.

Наступним рішучим кроком Нобунаги стало захоплення Кіото у 1565 році. Наголос саме на рішучим, бо особливої тактики чи геніальності та подія вимагала, даймьо скористався ситуацією. Шьогун Асікага Йосітеру був вбитий у ході заколоту, відомості про які розлетілись по всій країні. Нобунага же у свою чергу вирішив виступити у Кіото. Зайнявши місто з військом, він знайшов винуватців у вбивстві і покарав їх, і при цьому підтримав нового шьогуну з роду Асікага – Йосіакі. Таким чином Нобунага фактично розширив свої володіння, вплив, проте не зробив це обережно. Залишивши формальним правителем країни вихідця з клану Асікага, він, вірогідно намагався не викликати занепокоєння інших даймьо, фактично демонструючи їм, що старий режим, який не претендував на їх справи, досі при владі. Окремо варто зазначити ще один момент, фактично продовження теми війська Нобунаги, яке розбиралось вище. При вході у столицю, солдатам був наданий наказ не чіпати людей, не грабувати і не влаштовувати подібну діяльність у місті. Ті ж, хто наказ порушували безжально і відповідно каралися. Цей момент – демонстрація високої дисципліни, яка була характерна для військ клану Ода³.

Втім, хоча Нобунага допоміг Асікага зберегти формальну владу, У 1573 році, його ж руками клан був знищений, чи і закінчилась історія шьогунату Муроматі. У тому році Йосіакі вирішив втекти з під впливу Оди, за що

¹ *Леценко Н.* Японія в епоху Токугава. М.: Крафт+, 2010 С.33

² *Мейсон Р., Кайгер Д.* Краткая история Японии... С.44

³ *Жуков А. Е.* История Японии... С.258

поплатився життям¹. Однак, Нобунага не спішив встановлювати нову династію шьогунів, залишаючись фактично великим даймьо. Хоча варто сказати, що відсутність титулу не була проблемою, бо Нобунага контролював столицю та імператорську родину, з якою намагався побудувати добрі відносини, фактично фінансуючи правителів. Одночасно з цими подіями, на півночі країни союз клану Оди та Токугава вів боротьбу з могутньою родиною Такеда². Такеда Сінген, що очолював свій дім на той момент, проявив себе як могутній полководець. Його військо було складено трохи за іншим принципом на відміну від військ Нобунаги та його союзників, і при цьому часто навіть мали перевагу у битвах. Так, військо Такеда також складалося з асігару та самураїв. Основою же перевагою клану була їхня полум'яна кавалерія, яка домінувала у більшості битв. Втім, окремою сильною стороною Такеда був сильний бойовий дух. Сінген протягом свого життя заслужив настільки гарну репутацію та повагу серед народу, як правитель що дбає про людей, що його війська весь час мали добровольців. Певний патріотизм у війську розвивався, і асігару Такеда були значно більш мотивовані ніж навіть ті, яких збирав клан Ода. Таким чином у бою, навіть дисципліновані солдати Нобунаги легко могли пасти духом і через це почати відступ, у той час як війська Сінгена билися за свого даймьо на смерть. Втім, у 1573 році Сінген помер, і перевага сил стала поступово переходити на біг Токугави Ієясу, який як раз і вів війну у північному регіоні.

Окремо слід виділити конфлікт у який вступили Ікко-Іккі і Нобунага у центральному регіоні країни. Маючи гарні стратегічні позиції і фінансування з боку ворогів Оди, ікко-іккі вели відкрито боротьбу з Нобунагою, підриваючи стабільність у завойованих їм територіях. Так у 1571 році був взятий в облогу вже згаданий вище храм Ісіяма Хонгандзі³. Втім, кількість його захисників та можливість отримувати припаси морем, призвели до того, що облога тривала

¹ Мейсон Р., Кайгер Д. Краткая история Японии... С.44

² Прасол А.Ф. Объединение Японии. Ода Нобунага...С.173

³ Жуков А. Е. История Японии... С.258

десять років¹. Нобунага був вимушений тримати військо щоб контролювати одну конкретну подію, що у деякому сенсі тормозило його успіхи у зовнішній політиці, втім давало більше часу на вирішенні справ у своїх володіннях.

Військові успіхи Нобунаги були виключними на той момент. Захопивши майже половину всієї країни², він був наймогутнішим даймьо тих часів і одночасно тією людиною, яка здатна об'єднати всю країну. У 1582 році, Іеясу та Хідейосі направили свої війська на боротьбу проти клану Морі на заході країни³. І цей крок став для Нобунаги критичною помилкою. Його найвірніші люди вели завоювання далеко від столиці⁴. Сам Нобунага не брав участі у поході, залишившись вразливим. Вважаючи його репутацію тирана і одночасно з цим відчайдушність окремих даймьо, які користуючись досвідом минулого, часто піднімали повстання навіть проти сильного і страшного ворога, готуючись стрімкою перемогою заслужити репутацію та заручитись підтримкою однодумців які до цього вагалися. Так і зробив Акеті Міцухіде, який скористався вразливістю Нобунаги і напав на нього в храмі Хоннодзі у 1582 році. Заколот був успішний і, великий полководець закінчив життя самогубством⁵. Втім, Акеті не зміг досягти поставлених цілей. Можливо його власний авторитет був слабкий, можливо за Нобунагу хотіли помститися його союзники, проте на мою думку, амбіції Іеясу та Хідейосі були достатньо великими задля того щоб знищити зрадники і вже між собою ділити владу, що залишив їх спільний володар після смерті. У тому ж році, Тойтомі Хідейосі повернувся у Кіото з військом і після успішної битви перебив заколотників включно з Акеті⁶.

¹ Мейсон Р., Кайгер Д. Краткая история Японии... С.44

² Рубель В. А. История средневекового Востока... С.203

³ Мейсон Р., Кайгер Д. Краткая история Японии... С.44

⁴ Прасол А.Ф. Объединение Японии. Ода Нобунага... С.366

⁵ Прасол А.Ф. Объединение Японии. Ода Нобунага... С.370

⁶ Жуков А. Е. История Японии... С.259

Підсумки

Серед значної частини дослідників теми вважається, що 1573 рік і падіння шьогунату Муроматі – це кінець періоду Сенгоку. Ця версія спирається на те, що був знищений старий, слабкий режим, за якого і процвітали більшість внутрішніх конфліктів. Ода Нобунага, встав на фінішну пряму на шляху до нового і повного об'єднання країни, і роки після захоплення Кіото і знищення Асікага, це вже не постійні битви між даймьо за невеликі клаптики землі, а боротьба за долю великих регіонів чи за всю країну взагалі. Ода Нобунага проявив свої різні сильні риси на шляху своїх завоювань. Він був прекрасним стратегом, блискучим воєводою, гарним дипломатом та непоганим воїном. Нобунага був достатньо жорстокою людиною, втім цей аспект скоріше відповідав вимогам періоду, коли без жорстокості не можливо було закріпити свої досягнення. Хідейосі у свою чергу проявив себе у першу чергу як могутній військовий лідер. Він зміг досягти фінальної цілі – об'єднання країни під єдиною владою, втім не зміг збудувати стабільну основу для цього, через що його смерть стала початком нових протиріч. Токугава Ієясу у свою чергу виявився найхитрішим з трійці. Людина, яку можна назвати скоріше політиком ніж воїном, але який все ж таки не уступав і бою. У 1603 році, Токугава знову об'єднує країну, але при цьому створює новий шьогунат, режим, який проіснував наступні 250 років подарувавши країні відносний мир, однак зануривши її глибоко у себе, заклавши усі зовнішні контакти на довгий час, припинивши той стрімкий розвиток, що був характерний періоду Сенгоку.

Висновок

Період Сенгоку - це соціальний вибух, який став результатом факторів, що формувались протягом століть. І, на мою думку, корінням це іде з встановленням першого Шьогунату у 1185 році. Мінамото-но Йорітомо, здолавши своїх політичних конкурентів у вигляді клану Тайра і витіснивши стару японську аристократію на другий план, породив абсолютно нові для країни соціальні тенденції. Перш за все самураї стали не просто домінуючою верствою населення, вони, фактично зайняли місця політичної верхівки. В умовах, коли значна влада знаходилась у руках воїнів, будь-який конфлікт міг перерости у збройне протистояння. Втім, основна проблема, яка виникла у першому шьогунаті це титул самого шьогуна. Йорітомо був могутнім полководцем, хитрим і безжальним політиком. При цьому він намагався забезпечити повну безпеку своїм дітям, знищуючи усіх можливих конкурентів. Втім, його смерть поставила крапку у режимі що він будував. Регенти с клану Ходзьо, отримавши репутацію і привілеї змогли поступово захопити всю владу і одночасно з цим породивши тенденцію яка пережила їх самих. Шьогун стає формальним правителем, який мав виступати гарантом єдності країни, схоже на, як це було з імператорською родиною. Так, окремі з військових диктаторів мали можливості контролювати державу, однак це були виключення або засновники нових шьогунатів. При цьому країні залишалась до достатньо сильною в плані зовнішньої політики, що і продемонстрували японці під час монгольських вторгнень. Втім, закономірним кінцем шьогунату стала його загибель. Відсутність єдиної та легітимної верхівки, яка могла б стабільно тримати контроль і словом і силою, призвело до внутрішніх протиріч які переросли у війни. З цих руїн виникла нова військова диктатура, встановлення якої дало початок новому періоду історії - Муроматі.

Проте новий шьогунат Асікага не збудував нове суспільство, а навпаки, сам сформувався зі старих тенденцій. Однак виникла нова важлива проблема, а саме масове посилення інших самурайських кланів. Під час ще першого

Шьогунату, самурайська частина населення зростала і серед них виділялися нові клани. Їх сила стала найбільш помітною як раз на початку періоду Муроматі, коли нова центральна влада, задля перемоги у політичному протистоянні з південним двором імператорської династії дарувала різним кланам землі та привілеї. Так, Оуті, Ямана та інші, отримали у свої руки величезні території а з ними і можливості. Поки клан Асікага займав лише центральний регіон країни, всі інші все більш виходили з під їхнього контролю. І таким чином обидві зі сторін дійшли до тих етапів свого розвитку у межах Японії, коли єдиний шлях у майбутнє для них був у виграшному протистоянні. Однак Асікага які могли вистояти на полі бою і доказати свої права на владу силою, пішли схожим шляхом що і клан Мінамото. Важкі часи породили сильних людей, які змогли своїми силами змогли побудувати мир і відносно легкі часи, породивши і слабких людей, своїх спадкоємців. Таким чином причинами початку періоду Сенгоку, можна виділити наступні: тенденція до занепаду центральної одноосібної влади і перетворення її на формальний символ єдності. Домінування клана-регенту (Фудзівара, Ходзьо, Хосокава), який також занепадає у безкінечній внутрішній боротьбі. Підсилення кількох великих кланів, інтереси яких стикаються і переростають у протистояння. Одночасно з цим затяжна економічна криза, яка провокує селянське населення на відкриті і навіть успішні виступи проти представників влади. У результаті, підсилення локальних та віддалених від столиці регіонів, які за відсутності контролю з боку держави, необхідністю вирішувати самостійно кризові питання, стають, фактично окремими маленькими державами. Разом з ними, виникає доволі унікальний варіант подібного прояву сепаратизму. З низів японського суспільства формується рух Ікко-іккі, які у сутності не сильно відрізнялися від тогочасних даймьо. Захопивши певні території, усунувши минулого їх володаря, Ікко-іккі не виділили у своїй групі конкретного лідера, який мав би стати ще одним даймьо. Навпаки, їхній рух протесту продовжував існувати у тому ж самому вигляді, у якому і був утворений. На це дуже лаконічно накидалися ідеї з амідаїзму, який був

зрозумілий більшості простого люду. Втім як результат, секта Ікко-іккі вірогідно, була зброєю якоїсь групи людей, яким було вигідно поширювати серед людей вчення духовної школи, задля формування з них війська фанатиків. Хоча можливо такий вектор розвитку руху з'явився випадково, і очільники Ікко-іккі самі по собі були фанатиками, які по своєму зрозуміли вчення дзьодо-сінсю.

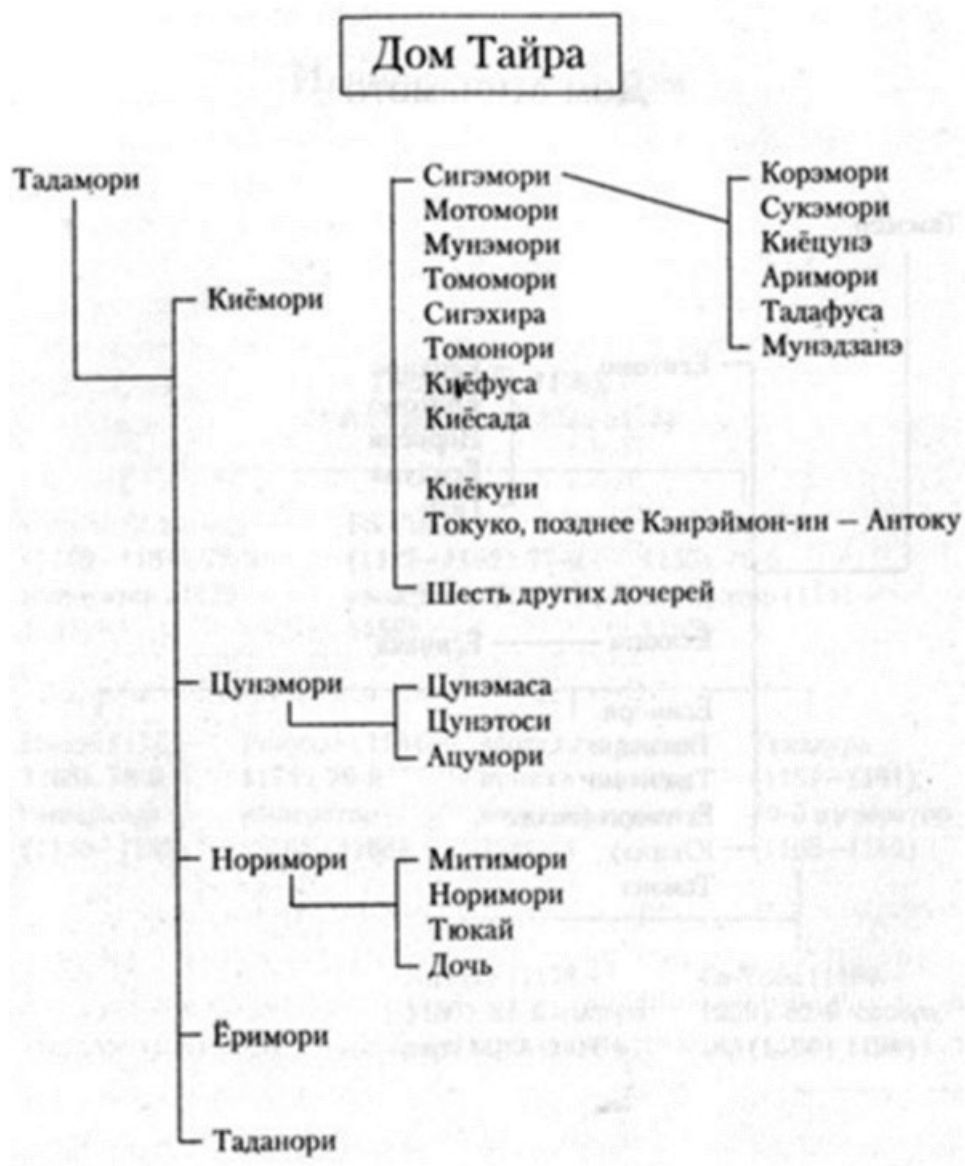
Отже, період Сенгоку це момент історії, де новоутворені політичні сили, почали криваву боротьбу в усіх куточках країни. Як це не звучало би дивно, але це був час розвитку. Еволюція яка оплачувалась кров'ю багатьох, хоча основні причини прогресу доволі прості. Кожен з даймьо, який володів обмеженими землями, інколи навіть не займаючи цілої провінції, хотів отримувати від своєї землі все що можливо. Втім, вони розуміли що ця земля їхня, і вести себе на ній наче окупант не раціонально, бо ці території потім достались би їх дітям. Таким чином більшість подібних локальних правителів були зацікавлені у розвитку своїх територій. Проводились дороги, фортеці і міста, сільські общини отримували самоврядування при стабільній виплаті податків. Віддалені регіони країни, які до того були не цікаві центральному уряд розвивались. І це проходило паралельно з безкінечними війнами, частина з яких знищувала названі досягнення. Цей час був прекрасною можливістю для багатьох людей увійти в історію за свої видатні вчинки. Проте серед величезної кількості відомих осіб, троє виділилися найяскравіше.

Почавши свій шлях як дрібний даймьо, який навіть не контролював всю свою рідну провінцію, Ода Нобунага став на момент середини 16го століття людиною, яка змогла би об'єднати всю країну. Його кампанії це фактично фінальний етап періоду Сенгоку, коли більшість найвпливовіших даймьо вже утримували по декілька провінцій і знаходились на моменті стику потенційної боротьби за всю країну. Нобунага же, зумів скористатися своїм вигідним географічним положенням та підловити момент, коли йому вдалося відносно легко захопити Кіото та встановити там свій контроль над діючим урядом.

Окремо слід виділити і його значний вплив на розвиток країни. Захоплені території стрімко розростались під його керівництвом а економіка процвітала. Нобунага став для країни новатором та реформатором, який з сильною рукою управляв своїми землями сприяючи розвитку та росту рівня життя і одночасно жорстоко караючи будь-якого хто не виконував його волю. Втім, одна помилка коштувала Нобуназі всього. Його хитрість і намагання використовувати всі можливості, привели до зради з боку здавалось надійних союзників. Втім, фундамент закладений їм не був знищений. Тойтомі Хідейосі зміг об'єднати країну а після його смерті Токугава Ієясу закріпив цей результат встановивши свою диктатуру. Втім, послідовники Нобунаги хоч і довели до кінця його справу, все ж таки змінили вектор подальшого розвитку. Країна була закрита для іноземців і набутий за період Сенгоку розвиток поступово змінився на стагнацію, яка продовжувалась до 19го століття.

Додатки

1. Сімейне дерево клану Тайра починаючи з Тадамори

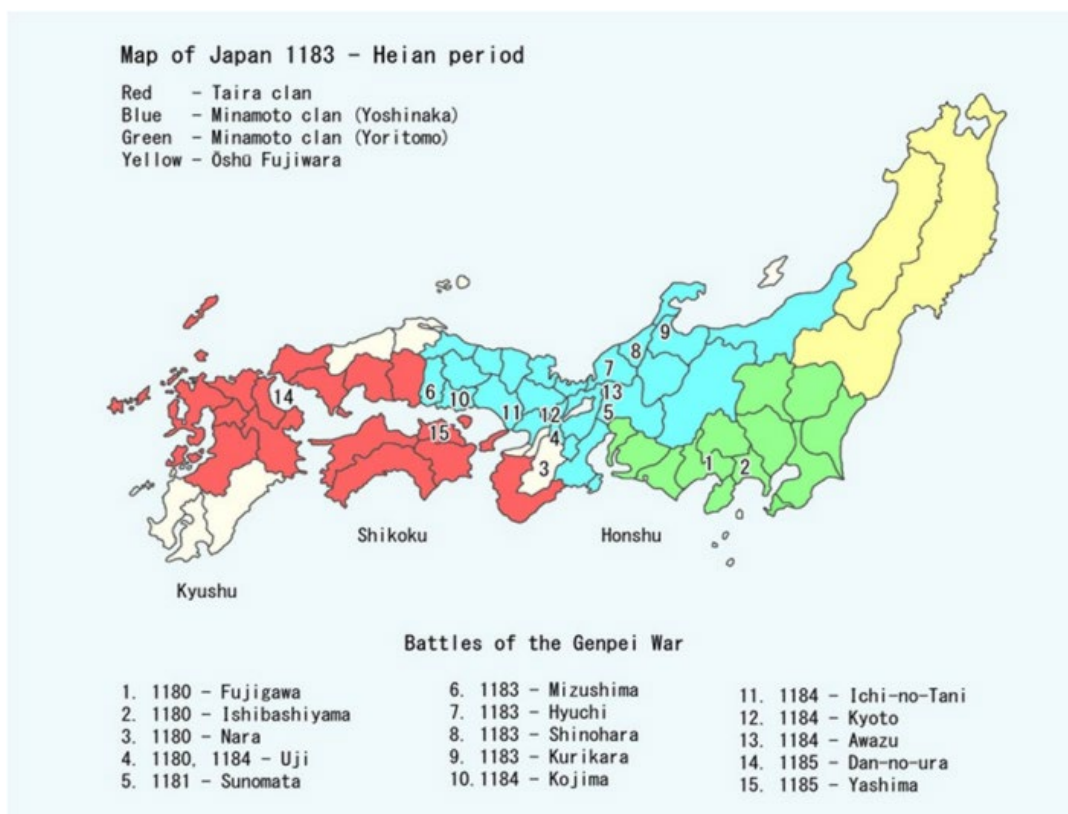

2.Сімейне дерево клану Мінамото починаючи з Тамайосі

Дом Минамото

3. Мапа Японії на момент 1183 року

4. Напрямки монгольських вторгнень.

Список джерел та літератури

1. «Кадэн». Жизнеописание рода Фудзивара // Политическая культура древней Японии (Труды института восточных культур и античности, Вып. VII) / перевод с японского Е. Б. Сахарова. М.: изд-во РГГУ, 2006. URL:https://historylib.org/historybooks/Pod-redaktsiey-A--N--Meshcheryakova_Politicheskaya-kultura-drevney-Yaponii/6/ (дата звернення 13.10.2022)
2. Военная хроника Онинки / перевод с японского А. Ф. Прасол. М.: росия и АТР 2023 С.169-200
3. Военная хроника Оэйки / перевод с японского А. Ф. Прасол. М.: росия и АТР 2023 С.104-125
4. *Коваленко О.* Самурайські хроніки: Ода Нобунага. К.: Дух і літера, 2013. 960 с.
5. *Кодзима-хоси.* Повесть о Великом мире /перевод с японского Г. В. Горегляд СПб.: Петербургское востоковедение, 1992. 106 с.
6. Повесть о доме Тайра: Эпос. (XIII в.) /, со старояп. И. Львовой. Москва: Художественная литература, 1982. 703 с.
7. Сказание о Ёсицунэ / Пер. с японского А. Н. Стругацкого. СПб, 1993. 320 с.
8. Хогэн моногатари – Сказание о годах Хогэн / перевод с японского В. Н. Горегляд. СПб.: Гиперион. 1999. 176 с.
9. Хэйдзи моногатари – Повесть о смуте годов Хэйдзи / Пер. с японского В. А. Онищенко. СПб.: Гиперион 2011. 288 с.
10. *Айван М.* Благородство поражения. Трагический герой в японской истории. М.: Серебряные нити, 2009. 638 с.
11. *Асмолов К. В.* История холодного оружия. М., 1993. Т. 1. 264 с.
12. *Асмолов К. В.* История холодного оружия. М., 1994. Т. 2. 346 с.

13. *Брайант Э.* Самураи: элитные войска / пер. с англ. В. Г. Яковлева. Москва: АСТ Астрель, 2005. 71 с.
14. *Брук С. И.* Население мира. Этно-демографический справочник. М.: Наука, 1981 880 с.
15. *Гаджиева Е.* Страна Восходящего Солнца. История и культура Японии. М.: Феникс, 2006. 256 с.
16. *Гельмольт Г.* История человечества. Всемирная история в девяти томах. Том 2. Восточная Азия и Океания. Индийский океан / Перевод Е. Л. Адлера, Е. Л. Петри, Е. М. Романовой Штернберга М. Я. СПб.: Типография Товарищества «Просвещение», 1904. 747 с.
17. *Грачев М. В.* Япония в эпоху Хэйан (794-1185). Хрестоматия. М.: РГГУ, 2009. 432 с.
18. *Дейноров Э.* История Японии. М.: АСТ, 2008. 768 с.
19. *Долин А. А., Попов Г. В.* Кэмпо: традиция воинских искусств. М.: Наука, 1992. 432 с.
20. *Дукачева А.В.* Школа Хонгандзи в период сэнгоку дзидай. М.: Известия восточного института, 2006 С.83-93
21. *Дьячков С. В.* История средневекового Востока: Конспект лекций / С. В. Дьячков. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2013. 420 с.
22. *Елисеєфф В., Елисеєфф Д.* Японская цивилизация / пер. с франц. И. Эльфонд. Екатеринбург: У-Фактория, 2005. 528 с.
23. *Ермакова А. М.* Японские сказания о войнах и мятежах / Пер. с яп. В.А. Онищенко. СПб.: Гиперион, 2012. 480 с.
24. *Жуков А. Е.* История Японии. С древнейших времён до 1868 г. Том I. М.: Институт востоковедения РАН, 1998. 659 с.
25. *Иофан Н. А.* Культура древней Японии. М.: Наука; Главная редакция восточной литературы, 1974 263 с.
26. История и культура Японии / Ред. Мещеряков А. Н. СПб.: Гиперион, 2018. Выпуск 11. 436 с.

27. *Иэнага С.* История японской культуры / Пер. с яп. Б. В. Поспелова. М.: Прогресс, 1972. 230 с.
28. *Козловский Ю.Б.* (отв. ред.). Буддийская философия в средневековой Японии. М.: Янус-К (Ладомир), 1998 392 с.
29. *Конрад Н. И.* Очерк истории культуры средневековой Японии. М.: Искусство, 1980 143 с.
30. *Кузнецов Ю. Д., Навлицкая Г. Б., Сырицын И. М.* История Японии. М.: Высшая школа, 1988. 432 с.
31. *Курэ М.* Самураи: иллюстрированная история / пер. с англ. У. Сапциной. Москва: Астрель, 2006. 193 с.
32. *Лучкова В. И.* Градостроительство и архитектура древней и средневековой Японии. Хабаровск: Изд-во Тихоокеан. гос. ун-та, 2013 181 с.
33. *Леценко Н.* Япония в эпоху Токугава. М.: Крафт+, 2010 384 с.
34. *Льюис Т., Ито Т.* Самураи: путь воина. М.: Ниола-Пресс, 2008. 208 с.
35. *Мейсон Р., Кайгер Д.* Краткая история Японии / перевод с англ. В. Степанова. М.: Азбука-Аттикус 2020 540 с.
36. *Мещеряков А. Н.* Политическая культура древней Японии. М.: Российский государственный гуманитарный университет, 2006 367 с.
37. *Мещеряков А. Н., Грачев М. В.* История древней Японии. М.: Наталис, 2010. 544 с.
38. *Носов К. С.* Вооружение самураев. Санкт-Петербург: Полигон, 2001. 256 с.
39. *Носов К. С.* Замки Японии. СПб, 2005. 240 с.
40. *Носов К. С.* Японский меч. М., 2000. 253 с.
41. *Пасков С. С.* Япония в раннее Средневековье VII-XII века. Исторические очерки. М.: Либроком, 2011. 198 с.
42. *Попенко В. Н.* Холодное оружие востока и запада. М., 1994. 216 с.
43. *Прасол А.Ф.* Объединение Японии. Ода Нобунага. М.: ВКН, 2016 432 с.

44. *Прасол А. Ф.* Объединение Японии. Токтоми Хидэеси. М.: ВКН, 2016 464 с.
45. *Прасол А. Ф.* Объединение Японии. Токугава Иэясу. М.: ВКН, 2017 496 с.
46. *Попов К. А.* Законодательные акты средневековой Японии. М.: Наука, 1984 107 с.
47. *Р. Д. Сисэй.* История сегуната в Японии: Нихон гайси / пер. с японского В. М. Мендрин. М., 1999. 479 с.
48. *Ратти. О., Уэтсбрук. А.* Тайны древних цивилизаций. Самураи / пер. с англ. Д. Воронин. Москва: Эксмо, 2006. 640 с.
49. *Рубель В. А.* Встановлення диктатури Тайра в Японії: політико-клановий аспект проблеми // Східний світ №1. К., 2003. С. 76-84
50. *Рубель В. А.* Історія середньовічного Сходу: Підручник. К.: Либідь, 2002. 736 с.
51. *Рубель В. А.* Коріння і генезис стану Bushi (самураї) в середньовічній Японії. К., 1996. С.29-36
52. *Рубель В. А.* Перспективи української кіриджі. Можливості і реалії транскрибування японських слів засобами української мови // Світ: наука, освіта, техніка, прогрес. 2018 (листопад). № 41-42 (1029-1030). С. 151-156.
53. *Рубель В. А.* Сьогун Санетомо: особа і політик // Східний світ, 2001. №1. 106-111 с.
54. *Рубель В. А.* Транскрибування японських слів засобами української мови: проблеми і пропозиції // Східний світ. 2009. № 4. С. 151-156.
55. *Рубель В. А.* Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. К.: Аквілон-Пресс, 1997. 256 с.
56. Самураи. Полководцы вожди кланов 940-1576 // Новый солдат. 2000-2002. №135. 34 с.
57. Самураи. Средние века 200-1615 // Новый солдат. 2000-2002. №29. 40 с.

58. *Светлов Г. Е.* Путь богов (синто в истории Японии). М.: Мысль, 1985
240 с.
59. *Синицын А. Ю.* Самураи – рыцари Страны восходящего солнца. История, традиции, оружие / А. Ю. Синицын. СПб.: Паритет, 2007. 352 с.
60. *Сладковский М. И.* Китай и Япония. М.: Наука, 1971 336 с.
61. *Спеваковский А. Б.* Самураи — военное сословие Японии. М., 1981. 198 с.
62. *Стрельцов Д. В.* История Японии. М.: Аспект Пресс, 2015. 592с.
63. *Сэнсом Д. Б.* Япония. Краткая история культуры. СПб., 1999. 576 с.
64. *Тёрнбулл С.* Самураи. Военная история / Перевод с англ. А. Б. Никитина. СПб.: Евразия, 1999. 332 с. URL:<http://militera.lib.ru/h/turnbull/index.html/>
(дата звернення 13.04.2023)
65. *Тёрнбулл С.* Самураи. История японской военной аристократии / Перевод с англ. В. Яковлева. М.: АСТ, Астрель, ОГИЗ, 2005. 260 с.
66. *Хвостова Д. О.* Бусидо. Путь воина. М., 2016. 69 с.
67. *Хироаки С.* Самураи: история и легенды / пер. с англ. Р. В. Котенко. СПб.: Евразия, 1999. 416 с.
68. Японские монахи-воины 949-1603 // Новый солдат. 2000-2002. №48. 43 с.
69. *Ballard G. A.* The Influence of the Sea on the Political History of Japan. London, 1921. 344 p.
70. *Bottomley I., Hopson A. P.* Arms and armour of the Samurai. London, 1988. 192 p.
71. *Bryant A., McBride A.* Early Samurai, 200 – 1500 a.d. London, 1996. 64 p.
72. *Dilts M. M.* The Pageant of Japanese History. New York, 1938. 380 p.
73. *Dorothy S.* (transl.). The Song of Roland. London: Penguin, 1957. 206 p.
74. *Dunn C. J.* Everyday Life in Traditional Japan. London, 1969. 198 p.
75. *Farris W. W.* Heavenly Warriors: The evolution of Japan's Military, 500-1300. Harvard 1992. 400 p.

76. *Frederic L.* Daily Life in Japan at the time of the Samurai. London, 1972. 270 p.
77. *Friday K.* Hired Swords: The Rise of Private Warrior Power in Early Japan. Stanford, 1992. 284 p.
78. *Sansom G.* A History of Japan 1334–1615. London: The Cresset Press, 1961 442 p.
79. *Sansom G.* A History of Japan: 1615-1867. 1963. Stanford, California: Stanford University Press, 1963. 272 p.
80. *Goedertier J.* A Dictionary of Japanese History. New York, 1968. 416 p.
81. *Paul V. H.* The Onin War. New York: Columbia University Press, 1967 238 p.
82. *Hall J. W.* The caste town and Japans modem urbanization // The Far Eastern Quarterly. 1955. Vol. 15. N. 1. (Nov., 1955). P. 37-56.
83. *Hirai K.* Feudal Architecture of Japan. Tokyo, 1973. 168 p.
84. *Hall J. W.* Government and Local Power in Japan 500–1700 — A Study Based on Bizen Province. ACLS Humanities E-Book, 484 p.
85. *Joly H. L.* Legend in Japanese Art. London, 1908. 623 p.
86. *Lewis A.* Knights and Samurai. London, 1974. 192 p.
87. *Mass J. P.* Warrior Government in Early Medieval Japan. New Haven: Yale University Press, 1974. 257 p.
88. *Jeffrey P. M.* Antiquity and Anachronism in Japanese History. Stanford: Stanford University Press, 1992. 211 p.
89. *Jeffrey P. M.* The Development of Kamakura Rule 1180–1250: A History With Documents. Stanford: Stanford University Press, 1979 312 p.
90. *McClain J.* Kanazawa: A Seventeenth Century Japanese Castle Town. New Haven: Yale University Press, 1982 232 p.
91. *Cooper M.* (ed.). They Came to Japan, An Anthology of European Reports on Japan, 1543–1640. London: Thames and Hudson, 1965. 472 p.
92. *Moule G. H.* The Spirit of Japan. London, 1913. 412 p.
93. *Murdoch J.* A History of Japan. London: Kegan Paul, 1925. V. I. 696 p.

94. *Nussbaum L. F.* Japan Encyclopedia / transl. Roth K. Harvard University Press Reference Library: Belknap Press, 2002. 1102 p.
95. *Arnesen P. J.* The Medieval Japanese Daimyo. New Haven: Yale University Press, 1970 246 p.
96. *Robinson B. W.* The Arts of the Japanese Sword. London, 1961. 110 p.
97. *Robinson R.* Japanese Arms and Armour. London, 1963. 44 p.
98. *Spuler B.* The Mongols in History. London, 1971. 166 p.
99. The Cambridge History of Japan. Volume I. Ancient Japan. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. 578 p.
100. *Yamagami H.* Japan's Ancient Armour. Tokyo, 1940. 83 p.

Резюме

Маслюченко М. С. Період Сенгоку (1467-1573) та рух Ікко Іккі

Період Сенгоку, це значний проміжок часу в історії Японії, якому неможливо дати однозначну оцінку. З одного боку, це був період безкінечних внутрішніх війн, які спустошували країну, а з іншого, час розвитку усіх сфер суспільства. Одночасно з цим, для періоду характерні поява нових політичних сил, якими у першу чергу стали даймьо, невеликі феодала, які на початок свого історичного шляху володіли лише невеликими землями. Втім, одна з тогочасних політичних сил розвивалася альтернативним вектором розвитку. Це був рух Ікко-іккі, який виріс з натовпу повстанців що переріс у повноцінну релігійно-політичну спільноту. Таким чином події періоду Сенгоку є дуже динамічними і різноманітними, у результаті і сформувавши самостійну та унікальну Японію і вплинувши на сучасну історію цієї країни.

Summary

Maslyuchenko M. S. The Sengoku period (1467-1573) and the Ikko Ikki movement

The Sengoku period is a significant period of time in the history of Japan, which cannot be given an unequivocal assessment. On the one hand, it was a period of endless internal wars that ravaged the country, and on the other, a time of development in all spheres of society. At the same time, the period is characterized by the appearance of new political forces, which primarily became daimyo, small feudal lords who at the beginning of their historical path owned only small lands. However, one of the political forces of that time developed as an alternative vector of development. It was the Ikko-Ikki movement, which grew from a crowd of insurgents into a full-fledged religio-political community. Thus, the events of the Sengoku period are very dynamic and diverse, resulting in the formation of an independent and unique Japan and influencing the modern history of this country.